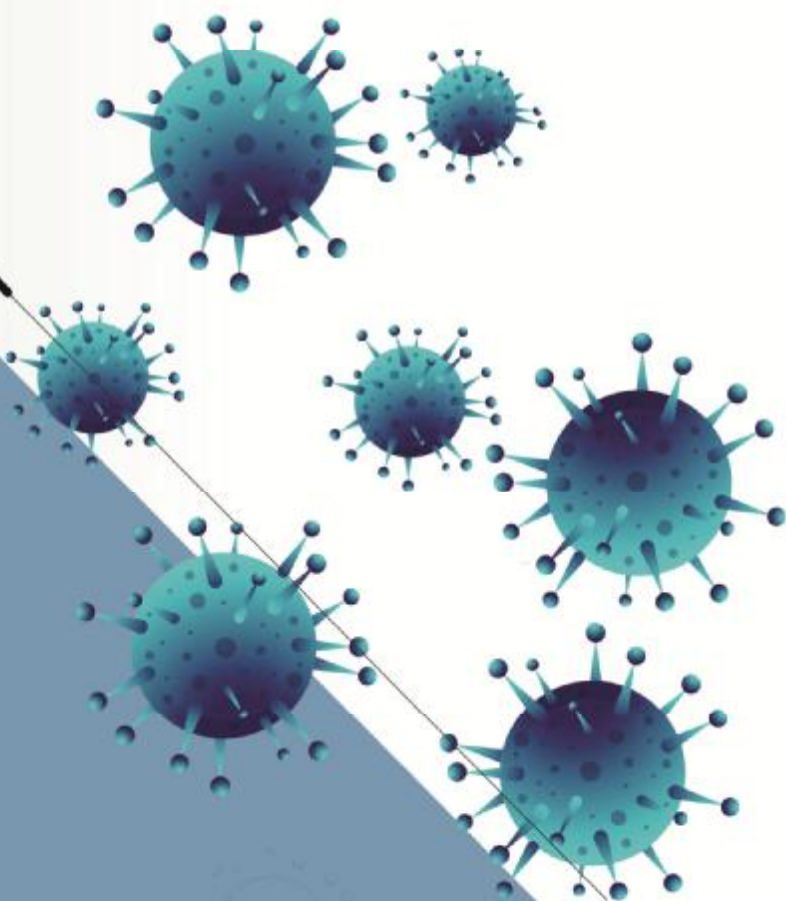

فضای کسب و کار در سایه کرونا

(رویکرد اجتماعی - اقتصادی)

معاونت اجتماعی و انگیزشی از دفتر تعاملات
اداره کل - انگیزشی ملی اجتماعی

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

فهرست مطالب

1	چکیده
1	مقدمه و طرح مساله
2	کرونا در نگاه آمار
4	اهم اقدامات سازمان بهداشت جهانی در مورد ویروس کرونا
4	پیشینه تجربه‌های بین‌المللی
7	چالش‌های پیش رو در مواجهه با کرونا
8	سناریوهای متفاوت کرونا و ویروس بر اقتصاد جهانی
11	کرونا در ایران
13	پیامدهای اقتصادی - اجتماعی کرونا
13	ابعاد اجتماعی ویروس کووید 19
14	آسیب‌های اجتماعی متأثر از کرونا
16	واکنش‌ها بر حمایت‌های اجتماعی در سطح ملی
17	بحران کرونا و سیاست‌های اجتماعی
18	پیامدهای اقتصادی بیماری کرونا
20	تورم و افزایش قیمت‌ها
22	تأثیر کرونا بر شاخص‌های کلان اقتصاد
23	اصول سیاست‌های اقتصادی در رکود کووید 19
25	راهکارهای خروج از رکود کسب و کار
27	پساکرونا و بهبود محیط کسب و کار
30	چارچوب نظری و مفهومی
33	نقش سازمان تعزیرات حکومتی در کژکارکردی کسب و کار
34	اهم اقدامات سازمان تعزیرات حکومتی در مبارزه با ویروس کرونا
35	نتیجه‌گیری
39	منابع و مآخذ

چکیده

وقوع حوادث غیر قابل پیش بینی و بروز خطرات و سوانح و بحران‌های اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و... واقعیتی است که بشر در طول تاریخ با آن آشنا بوده است. در این راستا هرچه قدر بر کسب موفقیت‌های تکنولوژیکی و اجتماعی افزوده شده است، میزان بروز این خطرات غیره منتظره نه تنها کاهش نیافته بلکه در بسیاری از موارد افزایش نیز یافته است. در برخورد اول ممکن است این تصور به وجود آید که بحران‌های صنعتی و اجتماعی ناشی از آنها مربوط به کشورهای پیشرفته صنعتی بوده در صورتی که باید توجه داشت که کشورهای در حال توسعه و رو به رشد نیز در بسیاری از بحران‌ها نظیر بحران‌های اقتصادی در سطح جهانی و بحران‌های بیولوژیکی نظیر ویروس کووید 19 مصون نبوده و در معرض خطر قرار دارند.

بحران بیماری کووید 19 از جمله پدیده‌هایی است که می‌بایست از جنبه‌های مختلف اقتصادی، سیاسی، علمی، امنیتی، بین المللی و... مورد توجه قرار گیرد. پاندمی کووید 19 علاوه بر نشانه‌های (برخورد) انکار ناپذیرش در حوزه اقتصاد، اجتماع، سیاست، دین، کودک، زنان و محیط زیست، آشکارا نقش پررنگی بر سلامت روانی و اجتماعی همه ساکنین زمین در 261 کشور موجود ایفا کرده و خواهد کرد.

مطالعه حاضر با هدف پیامدهای اجتماعی - اقتصادی ویروس کرونا با رویکرد بهبود و سالم سازی فضای کسب و کار انجام گرفته است. چهارچوب نظری این تحقیق براساس نظریه‌های «آشوب» و «اثر پروانه‌ای» با تبیین پیامدهای اقتصادی و اجتماعی کرونا است. ابزار گردآوری اطلاعات از طریق اسناد و مدارک موجود، کتب، مقالات می‌باشد.

مطابق تحلیل‌های مقدماتی مبتنی بر پیامدهای اجتماعی - اقتصادی ویروس کرونا، که منجر به واکنش‌های "نامطلوب اقتصادی" (رکود فراگیر اقتصادی، عدم بقای تعداد زیادی از کسب و کارها، کاهش قدرت خرید عمومی مردم) و "افزایش آسیب‌های اجتماعی" (تعارضات و کشمکش‌های اجتماعی، عدم نشاط اجتماعی و...) می‌شود پیشنهاد می‌گردد که مؤلفه‌ها و چشم‌انداز فضای کسب و کار در "پسا کرونا" شناسایی تا برای برون رفت از چالش‌های پیش رو، چاره اندیشی و پیشگیری انجام پذیرد.

مقدمه و طرح مساله

پدیده‌های مختلف را می‌توان از جنبه‌های گوناگون مورد مطالعه قرار دارد و توجه به ابعاد و جوانب گوناگون یک پدیده لازمه دستیابی به شناختی جامع در هر زمینه است. در بحران، هدف‌های کلان به خطر افتاده است و فرصت برای تصمیم‌گیری نیز بسیار کم است و حادثه پیش آمده کاملاً غیر منتظره و غافلگیر کننده می‌باشد. در چنین شرایطی دیگر نمی‌توان از روش‌های معمول برای نشان دادن عکس‌العمل استفاده کرد. در چنین جامعه‌ای افراد درگیر در بحران بیش از هرچیز به تجربه، مهارت، سرعت، هوشمندی، خلاقیت و موقع‌سنجی نیاز دارند و باتوجه به اطلاعات موجود باید هرچه سریعتر

موضوع ارزیابی و نسبت به آن اقدام شود. بدیهی است هرچه اطلاعات موجود بیشتر و نظام اطلاعاتی کاراتر و توانایی بیشتری در پردازش سریع اطلاعات باشد، تصمیمات اخذ شده می‌تواند بهترین نتایج ممکنه را به بار آورد.

شیوع ویروس کرونا پیش از هر چیز یک فاجعه انسانی است که زندگی میلیون‌ها نفر در سراسر جهان را تحت تاثیر قرار داده است. این ویروس همچنین **تاثیر فزاینده‌ای بر اقتصاد و مناسبات اجتماعی** دارد. شیوع ویروس کرونا و نگرانی مردم از ورود به اماکن عمومی نظیر فروشگاه‌ها، مراکز خدماتی و... بسیاری از مشاغل و کسب و کارها را با کاهش تقاضا و فروش کالاها و خدمات مواجه کرده است. به نظر می‌رسد بیشترین آسیب را **بخش خدمات و زیربخش‌های آن** در مقایسه با سایر بخش‌ها و اقتصاد شهری در مقایسه با اقتصاد روستایی و نیز کارگران در مقایسه با کارفرمایان و گروه‌های آسیب پذیر و شاغل در بخش غیررسمی شهری در مقایسه با سایر خانوارها متحمل شده‌اند.

هرگونه سیاستی که برای کنترل شیوع کرونا به اجرا گذاشته می‌شود باید سیاست‌های حمایتی از کسب و کار نیز در آن مد نظر قرار گیرد. شوک کرونا یک شوک به عرضه نیروی کار، تقاضای کالاها و خدمات است. مهمترین موضوع در شوک، سمت عرضه **جلوگیری از اختلال در زنجیره تأمین** است که نیازمند سیاست‌های تأمین سرمایه در گردش و ساماندهی نیروی کار است، و ازسوی دیگر ایجاد **چتر حمایتی از اقشار ضعیف** در حوزه اجتماعی است. بنابراین در هنگام وقوع یک خطر یا بحران اجتماعی همانند همه‌گیری ویروس، عموم جامعه طبق عقلانیت فردی دو نوع رفتار را نشان می‌دهند: اول پیشگیری که رویکرد منطقی، فعال و مثبت است و دوم اضطراب و نگرانی مداوم که رویکردی انفعالی و اثر آن منفی و مخرب است. لذا بایستی شورای سیاست گذاری ویروس کرونا ترکیبی از اقتصاددانان و جامعه‌شناسان فعال باشد تا بتوانند ضمن چالش‌های پیش رو آینده ایران، چشم اندازی در حوزه رفتاری و اقتصادی پس از کرونا ترسیم کند تا متناسب با آن مسائل سیاست‌های پیشگیرانه اجتماعی و اقتصادی اتخاذ گردد. بدین ترتیب می‌توان گفت که مسأله اصلی تحقیق معطوف به پیامدهای اقتصادی و اجتماعی ویروس کرونا با **رویکرد بهبود کسب و کار** می‌باشد. با تمامی این تفاسیر:

- آیا انسان تحت تاثیر این اتفاق تغییر خواهد کرد؟

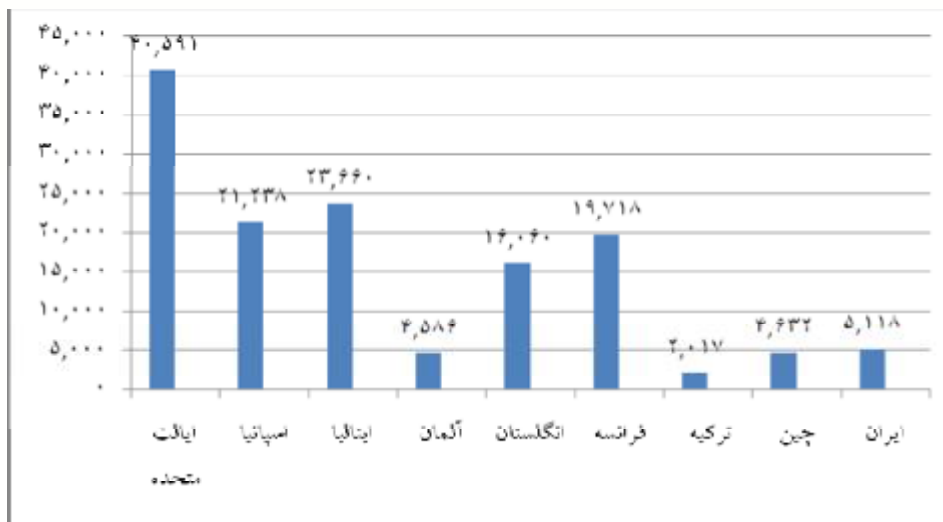
- آیا پیامدهای اقتصادی و اجتماعی ناشی از کرونا قابل پیش بینی و قابل کنترل هستند؟

کرونا در نگاه آمار

این روزها تقریباً تمام کشورهای جهان درگیر شیوع ویروس کرونا شده‌اند و تعداد مبتلایان به این ویروس در جهان، تا صبح شنبه (30 فروردین) از مرز دو میلیون و 250 هزار نفر عبور کرده و تعداد قربانیان این ویروس نیز از 154 هزار نفر بیشتر شده است. در بین کشورهای جهان از نظر تعداد مبتلایان، آمریکا در رده اول و اسپانیا و ایتالیا در رده‌های دوم و سوم هستند و ایران هم اکنون، در رده هفتم قرار دارد. در نمودار شماره 1 آمار 9 کشور اول جهان درمورد کووید 19 ترسیم شده است.

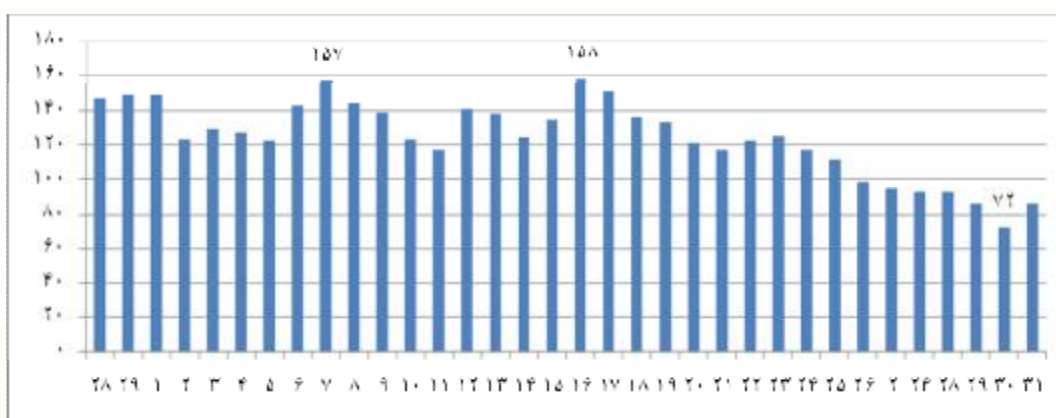

نمودار 1: تعداد مرگ میرهای ویروس کرونا از 28 اسفند 98 تا 30 فروردین سال 1399 به تفکیک کشورها

جدول فوق نشان می‌دهد تعداد مرگ و میرهای ایالات متحده نسبت به کشورهای دیگر روند افزایشی چشمگیری داشته است. کمترین میزان مرگ و میر در میان کشورهای منتخب متعلق به ترکیه (نفر 2017) می‌باشد. کشورهای فرانسه، انگلستان، ایتالیا و اسپانیا تقریباً در یک طبقه بندی قرار دارند که نسبت به آمریکا در جایگاه دوم قرار دارند. ایران در میان کشورهای منتخب رتبه هفتم قرار دارد و انتظار می‌رود که در طی روزهای آتی نرخ مرگ و میر در ایران روند کاهشی داشته باشد.

نمودار 2: روند و فرایند مرگ و میر کرونا از 28 اسفند سال 1398 تا 31 فروردین 1399 در ایران

نمودار فوق نشان می‌دهد که تعداد مرگ و میرها در ایران از 28 اسفند تا 31 فروردین روند افزایشی داشته و تقریباً از 17 فروردین فرایند کاهشی داشته است.

اهم اقدامات سازمان بهداشت جهانی در مورد ویروس کرونا:

- رصد و پالایش مرگ و میر روزانه جهان براساس ویروس کرونا
- ایجاد طرح فاصله اجتماعی
- تقسیم بندی مناطق کم خطر و پر خطر
- قرنطینه کردن برخی از شهرها
- تلاش و برون سپاری شناسایی و ساخت واکسن ویروس کرونا به 70 شرکت جهان
- آینده پژوهی تحولات بهداشتی - اقتصادی و اجتماعی پسا کرونا

پیشینه تجربه‌های بین‌المللی:

بر اساس اعلام سازمان بهداشت جهانی، ویروس کرونا در تمام نقاط جهان منتشر خواهد شد. برخی کشورها با قرنطینه و برخی دیگر با کنترل تدریجی در حال مقابله با شیوع این ویروس هستند. اما واضح است که کنترل اولیه ناموفق منجر به از پا افتادن سیستم بهداشتی می‌شود؛ ظرفیت بیمارستان‌ها پر می‌شود و این ماجرا تاثیر بدی بر روحیه پزشکان، پرستاران و کارمندان مراقبت‌های بهداشتی دارد. در چنین وضعیتی در مناطقی که قرنطینه شده‌اند بسیاری از سازمان‌ها و ادارات دولتی و کسب و کارها تعطیل شده‌اند. در مناطق دیگر نیز کارفرمایان برای محدود کردن سفرهای درون شهری، سیاست کار از خانه را اجرا کرده‌اند. چنین وضعیتی در حالی که هنوز درمانی برای بیماران مبتلا به این ویروس پیدا نشده و شیوع ادامه دارد باعث نگرانی مردم در تمام کشورها شده است.

در این میان برخی کشورها توانستند تا حدودی این بحران را در زمان آغاز شیوع بیماری تحت کنترل خود در آورند و در مقابل برخی از کشورها با شیوع بیماری در سطح وسیع و میزان مرگ و میر بالا مواجه شدند. به عنوان مثال:

- **دولت استرالیا** در روز 27 فوریه 2020 (8 اسفند 98) واکنش اضطراری خود را به COVID-19 اعلام کرد و آن را بسیار زودتر از سازمان جهانی بهداشت یک پاندمی اعلام نمود و این رویکرد مقامات آن کشور را قادر ساخت تا به سرعت بودجه اضطراری و معافیت‌های مالیاتی را اعلام کنند و زمان ارزشمندی را برای بیمارستان‌ها خریداری کنند تا بتوانند برای سیل احتمالی بیماران آماده شوند. مدل پیشگیری در این کشور نه قرنطینه بوده و نه تعطیلی بازار بلکه پیشگیری هوشمند بوده است.

- **دولت سنگاپور** نیز یکی از کشورهای موفق در زمینه مهار بیماری بوده است. بنا به اظهارات مدیر مؤسسه سلامت جهانی دانشگاه ملی سنگاپور، این کشور دارای شماری از عواملی است که منجر به این موفقیت شده است، نظیر: یک نظام سلامت عالی؛ آزمایش بسیار زیاد برای تشخیص ویروس، برنامه‌های ردیابی و مهار

کردن، جمعیت کوچک این کشور و شهروندانی که عمدتاً آنچه را که دولت به آن‌ها دستور می‌دهد، می‌پذیرند. بنابراین مدل پیشگیری متناسب با این ویروس پیشگیری غیرکیفری بوده است.

- در **کره جنوبی** افراد زیادی مورد آزمایش قرار گرفتند (در حدود 1 نفر در هر 250 نفر). این برنامه یک برنامه غربالگری بسیار دقیق با تست سریع و رایگان بوده که نتایج آن معمولاً در عرض 24 ساعت مشخص می‌شود. کره جنوبی از جمله اولین کشورهایی بود که سیستم غربالگری حین رانندگی را به راه انداخت که مؤفقت آن قابل قبول بود. کنترل مداوم بیماری باعث شد، شدت ابتلا افراد در طول یک دوره طولانی‌تر اتفاق افتاده و سیستم‌های بهداشتی زمان کافی برای پذیرش مراجعان این بیماری را داشته باشند. یکی از بهترین مدل‌های پیشگیری در دنیا مدل کره جنوبی و سنگاپور می‌باشد. مدل پیشگیری متناسب با این ویروس پیشگیری غیرکیفری و اجتماعی بوده است.

- **دولت چین** مردم را به مدت چندین هفته مجبور به قرنطینه و ممنوع از برگزاری انواع اجتماعات عمومی نمود و نیز حدود 20000 نفر از کارکنان پزشکی سراسر کشور را برای درمان بیماران بسیج کرد. در اوج شیوع این بیماری، 120 میلیون دانش آموز در مدرسه به صورت آنلاین تدریس می‌شدند. مدل پیشگیری متناسب با این ویروس پیشگیری کیفری بوده است.

- **دولت انگلستان** بهترین حالت در کشور را، تلاش برای رسیدن به مصونیت عمومی در اسرع وقت دانست و مداخله خاصی را لازم ندانست تا اکثر افراد به بیماری مبتلا شده تا جامعه مصون شود. پس از اینکه محققان در امپریکال کالج لندن پیش‌بینی کردند که در صورتی که زنجیره‌های انتقال به سرعت کاهش نیابند یا شکسته نشوند، حدود 250 هزار نفر در بریتانیا کشته خواهند شد، اظهارات خود را تغییر داده و دولت این کشور، لغو ارتباط غیر ضروری با دیگران و تمام سفرهای غیرضروری را خواستار شد. با این حال، رستوران‌ها، مدارس و مراکز تفریحی تا حد زیادی باز هستند. محققان امپریکال کالج این کشور می‌گویند که ممکن است این محدودیت‌ها تا 18 ماه نیاز باشد. مدل پیشگیری متناسب با این ویروس مداخله قهری نبوده بلکه پیشگیری غیرکیفری و اجتماعی بوده است.

- مقامات در **آلمان** اقدامات نسبتاً سختی را اتخاذ کرده‌اند که شامل بستن همه مدارس و مراکز مراقبت روزانه می‌شود. موزه‌ها، سالن‌های سینما، سالن‌های ورزشی، استخرهای شنا و کلوب‌های شبانه نیز به طور موقت بسته شده‌اند. با توجه به افزایش سریع تعداد بیماران، مرزهای آلمان با اتریش، سوئیس، فرانسه، لوکزامبورگ و

دانمارک بسته شده است. مدل پیشگیری متناسب با این ویروس پیشگیری قرنطینه کردن یا همان پیشگیری وضعی بوده است.

- **اسپانیا**، سومین کشور آلوده به ویروس پس از چین می باشد. بیش از 219764 مورد ابتلا و 21238 مورد مرگ و میر آماری است که برای این کشور گزارش شده است. اقدامات محدود کننده در اسپانیا از سخت ترین اقدامات در اروپا است. ساکنان کشور حق دارند فقط در موارد ویژه خانه خود را ترک کنند: مدل پیشگیری متناسب با این ویروس قرنطینه کردن یا همان پیشگیری وضعی و نیز پیشگیری نظامی و کیفری و بوده است.

- **ایتالیا** پس از چین بیش ترین میزان مرگ و میر را دارد. کمبود تخت های بستری و دستگاه های ونتیلاتور باعث شده است که کالج بیهوشی ایتالیا دستورالعمل هایی را برای پزشکان در مورد نحوه مدیریت بحران تهیه کند. اولویت بندی درمان برای افرادی است که زیر 80 سال و فاقد هرگونه بیماری زمینه ای همراه هستند. در ایتالیا مردم تنها به سوپرمارکت ها و داروخانه ها دسترسی دارند و این کشور یک محاصره تقریباً کامل را بر روی شهروندان خود اعمال کرده است. ممنوعیت تردد و محدودیت های مسافرتی وجود دارد و اماکن و میادین عمومی آن عملاً خالی هستند. مدل پیشگیری متناسب با این ویروس در این کشورها قرنطینه کردن افراد، پیشگیری کیفری و وضعی بوده است.

- شهرهای سراسر **ایالات متحده آمریکا** شروع به بستن مدارس، رستوران ها، استادیوم های ورزشی، مراکز تفریحی و تشویق به حفظ "فاصله اجتماعی" کرده اند. رئیس جمهور آمریکا، اعلام نمود افراد از تجمع بیش از 10 نفر برای جلوگیری از گسترش این ویروس خودداری کنند. او همچنین درخواست اعلام وضعیت اضطراری ملی نموده و دولت او از بسته های حمایتی اقتصادی خبر داده است. بنابراین مدل پیشگیری متناسب با این ویروس پیشگیری غیر کیفری و اجتماعی بوده است.

جدول 1: مدل های پیشگیری کشورها مرتبط با ویروس کرونا

ردیف	نام کشورها	قرنطینه نظامی	پیشگیری وضعی	پیشگیری کیفری	پیشگیری غیر کیفری	پیشگیری اجتماعی	فاصله اجتماعی یا هوشمند سازی
1	چین	ü	ü	ü			
2	ایران		ü	ü			
3	اسپانیا	ü	ü	ü			
4	فرانسه	ü	ü	ü			
5	ایتالیا	ü	ü	ü			
6	کره جنوبی				ü	ü	ü
7	سنگاپور				ü	ü	ü
8	آمریکا				ü	ü	ü

جدول بالا نشان می‌دهد که هر کشوری متناسب با فرهنگ خاص خود مدل‌های پیشگیری خاصی را متناسب با ویروس انجام داده‌اند. هیچ کشوری صرفاً با یک مدل از کرونا استقبال نکرده بلکه مدل‌ها بیشتر ترکیبی بوده است. بهترین مدلی که پیرامون این ویروس در دنیا خوب ارزیابی شد مدل کره جنوبی و سنگاپور است، که بدون تعطیلی کشور سعی کردن با **هوشمند سازی افراد و پیشگیری فردمدار** به خوبی از گسترش ویروس جلوگیری کنند.

عملکرد کشور ایران در مواجهه با ویروس کرونا با در نظر گرفتن کلیه محدودیت‌ها در جوامع بین‌المللی و با استفاده از ظرفیت‌های موجود باعث گردید ایران از لحاظ درصد بهبود یافتگان نسبت به مبتلایان با 73٪ پس از چین دومین کشور جهان قرار گیرد.

چالش‌های پیش رو در مواجهه با کرونا

رکود:

مصرف‌کنندگان در خانه می‌مانند، درآمد و شغل خود را از دست می‌دهند؛ قرنطینه، محدودیت سفر و کار از راه دور، همه جای دنیا باعث کاهش شدید هزینه‌های مصرف‌کنندگان تا پایان دومین فصل سال 2020 و ایجاد رکود اقتصادی خواهد شد. هر چند پیش‌بینی می‌شود شیوع ویروس کرونا در اواخر فصل دوم سال 2020 کنترل شود اما ضربه اقتصادی ناشی از این شیوع می‌تواند رکود را تا پایان فصل سوم 2020 طولانی کند. ورشکستگی‌ها افزایش پیدا می‌کند، بیکاری زیاد می‌شود و فشار قابل توجهی بر سیستم بانکی و مالی وارد خواهد شد. این بحران تولید ناخالص جهانی را کاهش خواهد داد. باید از افراد و مشاغلی که از این بحران متاثر شده‌اند حمایت کرد و آماده روبه‌رو شدن با شوک اقتصادی 8 تا 13 درصدی شد آمارها نشان می‌دهد که در **ایران** رکود اقتصادی نسبت به ماه مشابه سال قبل 93 درصد کاهش داشته است.

خطر:

به نظر می‌آید بحرانی که ویروس کرونا برای اقتصاد جهانی به وجود می‌آورد بی‌شباهت به بحران سال‌های 2009 - 2008 نباشد. آنچه در این میان خطرناک است، خوش‌بینی درباره بازگشت تقاضاست، به خصوص برای شرکت‌هایی که سرمایه در گردش یا کمبود نقدینگی دارند و به سمت ورشکستگی می‌روند. رکود طولانی مدت بیشترین آسیب را به اقتصاد کشورها وارد خواهد کرد.

داستانی نامعلوم:

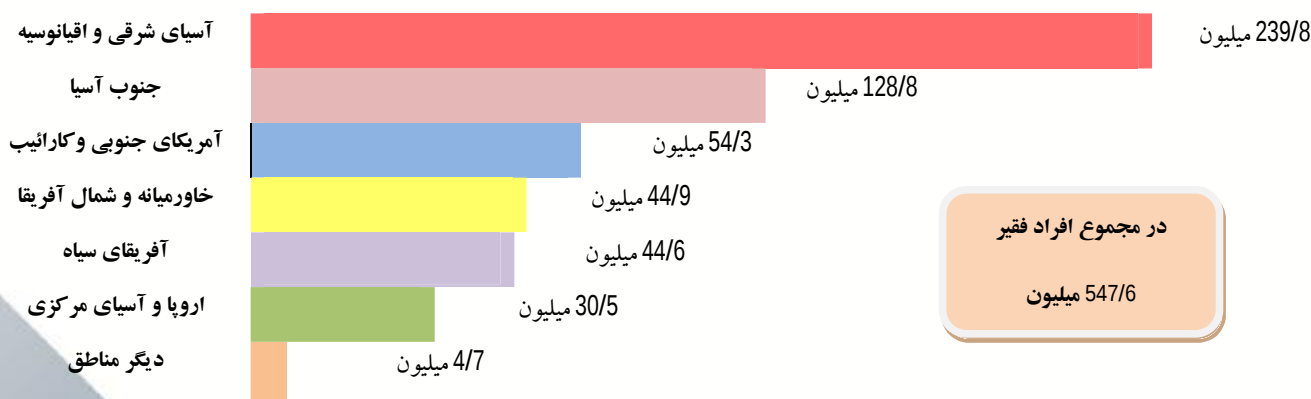
شیوع کرونا در سراسر دنیا داستانی با پایانی نامشخص است که تأثیرات بسیار غم‌انگیزی برای انسان‌ها چه از نظر اجتماعی و چه از نظر اقتصادی دارد. بدیهی است کرونا جهان را با یک رکورد عظیم اقتصادی مواجه ساخته که چالش‌های زنجیره تأمین

برای بسیاری از کشورها آغاز شده است و اگر مدیریت و تدابیر ویژه اعمال نگردد خسارت‌های ناشی از بحران کرونا به صورت تصاعدی افزایش خواهد یافت. بطوریکه کسب و کارها با درجات مختلفی تحت تأثیر انتشار ویروس کرونا قرار خواهند گرفت. در **ایران** برای مثال صنعت حمل و نقل، گردشگری و هتلداری و نیز اکثر تولیدگران، تقاضای خود را از دست داده‌اند؛ مردم هزینه‌های خود را کاهش می‌دهند و برخی از کالاهای مصرفی با افت زیادی مواجه شده‌اند.

جدول شماره 2 بر اساس تحقیقات انجام شده توسط دانشگاه کینگز لندن و دانشگاه ملی استرالیا نشان می‌دهد، 20 درصد کاهش درآمد باعث فقیر شدن این تعداد افراد می‌شود؛ و نیز اعلام کرده است در صورتی که سریعاً اقدامات حمایتی انجام نشود، چیزی در حدود 547 میلیون و 600 هزار نفر در کل فقیر می‌شوند. در این تحقیق، خط فقر بر اساس تعریف بانک جهانی، درآمد روزی 1.9 دلار یا 3.2 دلار و یا 5.5 دلار است.

جدول شماره 2: پیش‌بینی بروز فقر در جهان بر اثر پاندمی کرونا

سناریوهای متفاوت کرونا ویروس بر اقتصاد جهانی

از زمان شیوع ویروس کرونا در دنیا، پیش‌بینی‌ها و «سناریوهای» متعددی درباره تأثیر این ویروس بر اقتصاد جهانی توسط دانشگاهیان، مؤسسات تحقیقاتی و شرکت‌های مشاوره مدیریت ارائه شده است. همه این سناریوپردازی‌ها به دنبال برآورد حداقل و حداکثر پیامدهای کووید 19 و ترسیم کردن راه‌های مقابله با پیامدهای محتمل در هر سناریو هستند تا از این طریق دامنه انعطاف تصمیم‌گیرندگان و مجریان تصمیم‌ها را در مقابله با پیامدهای این ویروس افزایش دهند. مهمترین درس آموخته سناریوهای گوناگون، آمادگی برای مواجهه با شرایط گوناگون و اتخاذ راهکارهای مناسب برای کنترل پیامدهای آن است.

سناریوهای طراحی شده در خصوص تاثیر ویروس کرونا بر اقتصاد جهانی

محققان برآوردی از دامنه بیماری در شهر ووهان چین بر مبنای سناریوهای مختلف منتشر کرده‌اند. آنچه در برآورد محققان قابل توجه و حائز اهمیت است، چگونگی روند کاهش تعداد مبتلایان است. بر حسب این برآورد، با احتمال زیاد کووید 19 تا پایان آپریل به صورت یک تهدید زیستی در شهر ووهان به زیست خود ادامه خواهد داد و در پرریسک‌ترین سناریو، تعداد مبتلایان در پایان آپریل بیش از 60000 هزار نفر خواهد بود و در سناریوی محتمل به رقمی بین 15000 تا 20000 نفر می‌رسد. به طوری که برای سناریو پردازی در حوزه اقتصادی لازم است یک تحلیل چندسطحی را به کار بگیریم. منظور از تحلیل چندسطحی، بررسی سناریوهای محدود به اقتصاد چین و سپس، بررسی سناریوهای جهانی است. این تحلیل چند سطحی به این دلیل حائز اهمیت است که چین 17 درصد از تولید ناخالص جهانی را به خود اختصاص داده است و به طور مستقیم بر 40 درصد از تبادلات کالا و محصولات در سطح جهان تاثیر می‌گذارد. در نتیجه اقتصاد جهان به شدت متاثر از اوضاع اقتصادی چین است و چشم‌انداز اقتصادی نامساعد در چین می‌تواند کل اقتصاد دنیا را دستخوش رکود و بحران اقتصادی کند.

سناریوهای نشریه معتبر سلدیسکاوری

شرکت مکنزی در تحقیقات خود چند سناریو برای وضعیت اقتصاد جهانی طراحی کرده است که دو سناریو را تشریح کرده است. یک سناریو این است: در صورتی که ویروس موجود و بهبودی آرام آرام در جریان باشد و کشورها بتوانند بین 2 تا 3 ماه ویرس را کنترل کنند با توجه به بحران بانکی و آسیب‌های اقتصادی، تولید ناخالص در جهان 409 و رشد تولید ناخالص جهانی با 105 درصد کاهش روبه‌رو خواهد بود. در چنین شرایطی به نظر می‌رسد زمان بازگشت به دوره پیش از بحران کرونا پایان سال 2020 باشد. سناریوی دوم این است: در صورتی که ویروس موجود و رشد آن به صورت بلند مدت و آهسته اتفاق بیفتد و حفظ فاصله اجتماعی چندین ماه به طول بیانجامد رشد تولید ناخالص در سال 2020 با 407 درصد کاهش همراه خواهد بود و زمان بازگشت به وضعیت پیش از بحران فصل سوم سال 2022 تخمین زده می‌شود.

سناریوهای مکنزی

شرکت مورگان استنلی مهمترین و معتبرترین سناریوپردازی درباره وضعیت اقتصادی چین را به انجام رسانده است. برآورد این موسسه حاکی از نرخ تقریبی 3.5 درصدی رشد اقتصادی چین و بروز خلأ جدی میان حجم تولید بالفعل و ظرفیت تولید بالقوه چین در صورت تداوم روند شیوع کووید 19 در این کشور است. تحلیلگران مورگان استنلی معتقدند با تشدید بحران ناشی از شیوع کووید 19 ظرفیت تولید چین به 30 تا 50 درصد تولید فعلی کاهش می‌یابد و رکود اقتصادی بر کشور چین حاکم خواهد شد. در سناریوهای خوشبینانه‌تر احتمال می‌رود سطح تولید چین به میزان 20 تا 40 درصد کاهش یابد که این رقم وقوع بحران اقتصادی را نامحتمل می‌کند و به چین امکان می‌دهد از انتهای ماه مارس 2020 به سطح تولید قبل از شیوع کرونا و ویروس جدید بازگردد.

سناریوی شرکت مورگان استنلی

گزارش‌های منتشر شده از سوی بانک جهانی و صندوق بین المللی پول نیز موید افت سنگین شاخصهای اقتصادی است. صندوق بین المللی پول اعلام کرد شیوع ویروس کرونا احتمالاً رشد اقتصاد چین را در سال جاری میلادی تا 5.6 درصد کاهش می‌دهد که 0.4 درصد کمتر از دورنمای ماه ژانویه است. این ویروس همچنین 0.1 درصد از رشد اقتصاد جهان را کم می‌کند. پیش از این صندوق بین المللی پول هزینه ناشی از انتشار ویروس کرونا روی اقتصاد دنیا را برابر با 1.1 هزار میلیارد دلار اعلام کرده بود ولی با توجه به افزایش شیوع این بیماری به خصوص در کشورهای خاورمیانه، پیش بینی‌های تازه‌ای ارایه شده است. بر طبق این برآوردهای تازه در نتیجه انتشار ویروس کرونا اقتصاد دنیا بالغ بر 1.9 هزار میلیارد دلار متضرر می‌شود و این ضرری است که در صورت کنترل ویروس تا پایان فصل اول سال 2020 میلادی به اقتصاد تحمیل می‌شود. صندوق بین المللی پول با هشدار در مورد شیوع سریع این ویروس در دنیا نوشت: اقتصاد دنیا با چالشی بسیار جدی روبرو است و به نظر می‌رسد مداخلات بانک‌های مرکزی و تزریق به اقتصاد برای حمایت از اقتصاد دنیا در شرایط فعلی ضروری است.

سناریوی صندوق بین المللی پول

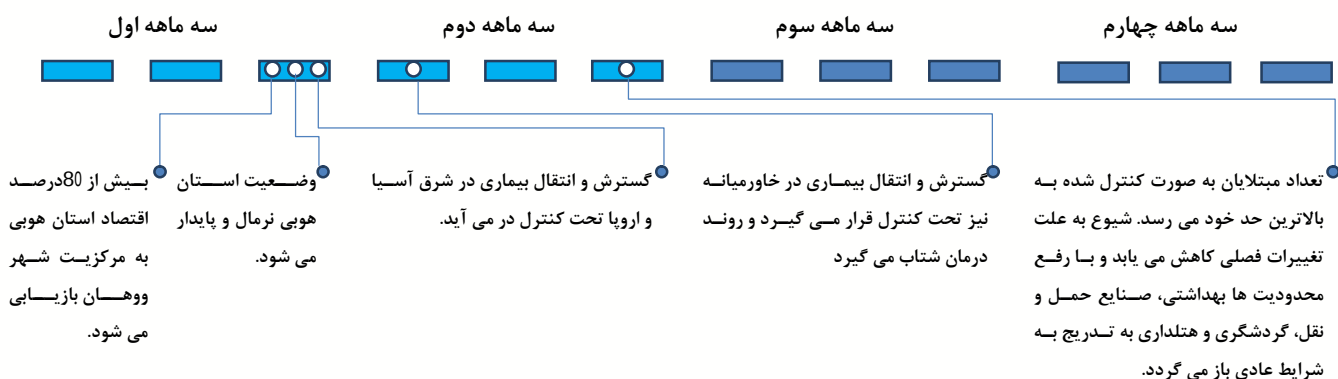

شرکت مشاوره مدیریت مک کنزی در یک سناریوپردازی سه گانه، ابعاد تاثیر گذاری این تهدید زیستی بر اقتصاد جهانی

را طبق تصویر ذیل ترسیم کرده است. <https://www.dw.com/fa-ir>

طراحی سناریو پردازی سه گانه

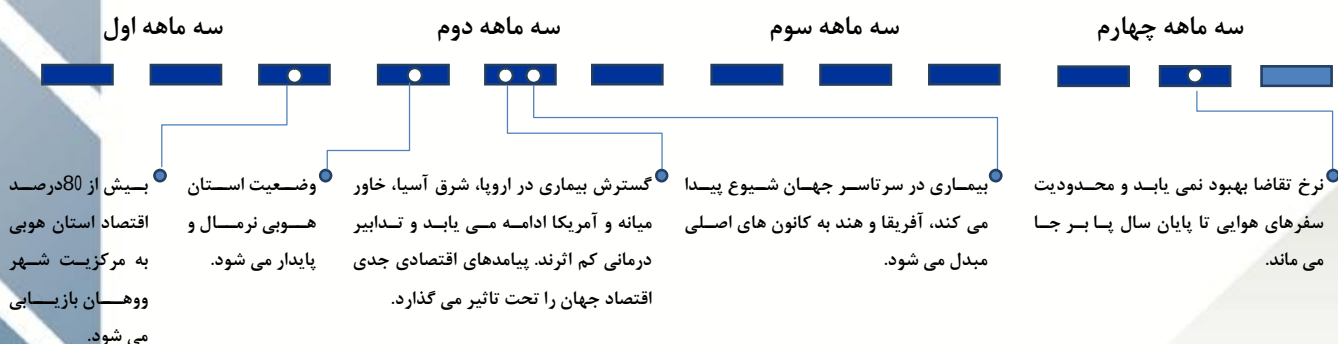
فوش بینانه:

میانه:

بد بینانه:

<https://namehnews.com/fa/news>

کرونا در ایران

از هنگام شیوع و فراگیری جهانی کووید 19، ایران به یکی از چند کشوری که به صورت جدی تر با این ویروس درگیر بوده‌اند، مبدل شده است و توقف فعالیت یا تعطیلی موقت در برخی از شهرها یا بخشی از صنایع و شرکت‌ها رخ داده است. بنابراین نمی‌توان پیامدهای اقتصادی این بیماری را در ایران نادیده گرفت و لازم است ملاحظات مبتنی بر آنچه در سناریوهای مختلف از آنها صحبت به عمل آوردیم، در نظر گرفته شوند. تحریم‌های بین‌المللی، قطع مراودات بانکی بین‌الملل، تنش‌های منطقه‌ای و فرامنطقه‌ای و چالش‌های داخلی در دو سال گذشته توان اقتصادی کشور را فارغ از گسترش و شیوع کووید 19 تحلیل برده است.

بازارهای بین‌المللی نیز به دلیل نوسانات قیمت نفت، نفس اقتصاد کشور را بیش از پیش گرفته‌اند. علی‌رغم هشدارهای اولیه، متأسفانه بیماری کووید 19 در سطح کشور پراکنده شده است و نمی‌توان با کنترل و قرنطینه یک منطقه مشخص نسبت به محدود ساختن بیماری و جلوگیری از گسترش تبعات آن اقدام نمود. در چنین شرایطی به سختی می‌توان برآورد دقیقی از صنایع درگیر با این بیماری داشت. در صورت تداوم روند شیوع و گسترش کووید 19، دولت مجبور به **تخصیص منابع مالی اضافی** به بخش بهداشت و درمان خواهد بود. **شکندگی بودجه 99** و منابع محدود کشور سبب می‌شود که تخصیص منابع به سوی بخش بهداشت و درمان به بهای کاستن از هزینه کرد دولت در بخش‌های عمرانی و سرمایه‌گذاری صورت پذیرد و این مسئله سبب **تعمیق رکود اقتصادی و افت سطح تولید ناخالص داخلی** خواهد شد.

بر اساس این پیش‌فرض‌ها، پیامدهای اقتصادی حاصل از شیوع کووید 19 برای اقتصاد ایران بسیار قابل توجه خواهند بود و در مرحله نخست موجب ورشکستگی تعداد زیادی از کسب و کارها و شرکت‌های کوچک و صدمه بر میزان تولیدات صنعتی و نیز شوک‌های بزرگی را نیز به بخش‌های: خدماتی، گردشگری، بوم‌گردی، مسکن، خودرو، بورس و حتی بازارهای نفتی خواهد شد؛ و با شیوع این ویروس سیر نزولی این بازارها بیشتر و بیشتر می‌شود.

«کاهش ارزش پول ملی»، «افزایش تورم» و «عدم نظارت‌های صحیح و علمی در بازار» و «بکارگیری روش‌های غیر منطقی» و «قیمت‌گذاری‌های توجیه ناپذیر»، خود بستری مناسب را برای تاثیر پذیری بیشتر و سریع‌تر فضای کسب و کار ایران در روزهای اخیر ایجاد کرده است. این پیامدها قدرت خرید عمومی را کاهش می‌دهند و این چرخه به موازات چرخه کاهش منابع مالی دولت برای اجرای طرح‌های عمرانی، رکود در کشور را تعمیق می‌بخشد و طبیعی است که افزایش مدت

زمان شیوع شتابان بیماری به بیش از یک فصل، می‌تواند خسارت‌های فراوانی برای اقتصاد کشور به همراه داشته باشد که زیرساخت‌های فعلی قادر به جبران آنها نیست و الگوی بهبود را به سوی مدل L¹ شکل سوق دهد. در نهایت می‌توان اذعان داشت که تقریباً هیچکس را نمی‌توان یافت که شکی در پیامدهای نامطلوب شیوع کووید 19 در اقتصاد جهانی داشته باشد؛ با این حال بیم و امیدها نسبت به دامنه شیوع و رویکرد دولت‌ها در کنترل تبعات اقتصادی منجر به شکل‌گیری نقطه نظرات مختلفی درخصوص پیامدهای اقتصادی کروناویروس جدید شده است. اگرچه شدت این رکود اقتصادی در هر سناریو و برای هر کشوری متفاوت است، اگر بخواهیم بر مبنای این سناریوپردازی‌ها، به بینشی درباره وضعیت ایران دست پیدا کنیم، باید بر مدت زمان شیوع و انتقال سریع ویروس تمرکز کنیم. با در نظر گرفتن دو حالت تداوم گسترش ویروس کووید 19 یا کنترل شیوع آن، می‌توانیم دو سناریو را برای سال آینده داشته باشیم.

سناریو اول: کنترل شیوع کووید 19

در این سناریو، مدت زمان درگیری نظام بهداشت و درمان با این تهدید زیستی کاهش می‌یابد و به تبع آن، لزوم هزینه‌کرد منابع مالی اضطراری در این بخش کاهش می‌یابد. اما با توجه به سایر متغیرهای تاثیرگذار بر اقتصاد کشور (تحریم‌ها، سیستم بانکی، چالش‌های داخلی و منطقه‌ای)، تقاضا نمی‌تواند نیروی محرک برای جبران خسارت وارده به شمار آید و ظرفیت عرضه جوابگوی جبران خسارت‌ها نخواهد بود، در نتیجه الگوی بهبود تحت این سناریو مشابه با الگوی U² شکل خواهد بود.

سناریو دوم: تداوم گسترش ویروس کووید 19

در این سناریو، نظام بهداشت و درمان نمی‌تواند با حداکثر کارایی خود به مقابله با این ویروس بپردازد و روند شیوع این ویروس و تعداد مبتلایان شکل صعودی به خود می‌گیرد. جبران خسارات اقتصادی ویروس تحت این سناریو ناممکن خواهد بود و به دلیل تخریب زیرساخت‌های طرف عرضه، دستیابی به سطح تولید قبل از شیوع ویروس نیز دور از دسترس خواهد شد و الگوی بهبود به شکل الگوی V³ میل می‌کند.

¹ - هنگامی که شوک‌های اقتصادی آسیب‌های عمیق و ساختاری به پیکره نظام اقتصادی در سمت عرضه وارد می‌کنند، مدل L شکل محتمل‌ترین سناریو برای بهبود خواهد بود؛ در چنین شرایطی رشد به اندازه‌ای نیست که تولید ناخالص را به سطح قبلی بازگرداند و خسارات ناشی از بحران نیز جبران نخواهد شد.

² - در مدل U شکل، تقاضا همچنان قدرتمند است و نرخ رشد می‌تواند افت در سطح تولید ناخالص را به جایگاه گذشته برگرداند. با این حال، در این سناریو خسارات ناشی از بحران، جبران نمی‌شوند و آثار ناشی از بحران به شکل بدهی یا زیان انباشته به دوره‌های بعدی منتقل می‌شوند تا نرخ رشد بالاتری بتواند این خسارات را جبران کند.

³ - مدل V شکل، یک نمونه کلاسیک از شوک به اقتصاد و نوع تأثیر گذاری‌اش را نشان می‌دهد که در آن، میزان تولید ناخالص داخلی به واسطه شوک یا کاهش ناگهانی مواجه می‌شود.

روشن است که متغیر کلیدی در هر دو سناریو؛ همچون سناریوهایی که برای دیگر نقاط جهان تنظیم شده‌اند، مدت زمان شیوع و فراگیر ماندن بیماری است و ضروری است که سیاستگذاران با کنترل این متغیر، مانع از بروز خسارت‌های جدی‌تر به اقتصاد کشور شوند.

پیامدهای اقتصادی - اجتماعی کرونا

• ابعاد اجتماعی ویروس کووید 19:

یکی از مهم‌ترین درجه‌هایی که می‌توان از طریق آن به موضوع مواجهه با کرونا در جامعه ایران نگریست بررسی ابعاد اجتماعی این موضوع است؛ جامعه‌شناسی در پی توضیح چستی و چرایی رفتار اجتماعی انسان‌ها است بنابراین، این زاویه دید می‌تواند در تشریح بسیاری از اتفاقاتی که در جامعه ایران در رابطه با بیماری کرونا با آن مواجه بودیم را تشریح کند. برای مثال مخالفت‌ها با بستن حرم امام رضا(ع) و حرم حضرت معصومه(س) یا مخالفت با تعطیلی مناسک مذهبی نظیر نماز جمعه، نوعی رفتار اجتماعی است که باید به ریشه‌های این رفتار و چستی و چرایی بروز آن دقت کرد.

در شرایطی که جامعه و افکار عمومی شناخت کافی از این ویروس پیدا نکرده است و نوعی هراس اجتماعی و ذهنی در لایه‌های جامعه وجود دارد "امید اجتماعی و آگاهی عمومی" تنها راهکاری است که می‌تواند در کنترل بحران به کمک دولت بیاید و ایده حکمرانی خوب را چه در سطح جامعه و چه در سطح مدیران و مسئولان اعمال کند. دشمن درجه یک "امید اجتماعی" هراس عمومی است که با اعمال سیاست‌های درست و شفاف و بیان شواهد و تجربیات مثبت به آرامش نسبی و حتی تغییر رفتار اجتماعی می‌توانیم به مقابله با آن برویم. همین تغییر رفتار اجتماعی است که هر زمانی جامعه را در کنار دولت قرار داده است ظرفیت بزرگی را برای عبور کم هزینه از مشکلات ایجاد کرده و در مورد ویروس کرونا و مهار تبعات اجتماعی و روانی آن هم همین قاعده صادق است.

بیماری ناشی از ویروس کرونا نوعی بیماری نوظهور است که میزان سرایت و قدرت انتقال آن نسبت به سایر ویروس‌های مشابه بیشتر است. سازمان بهداشت جهانی WHO در تاریخ چهارشنبه 21 اسفند (11 مارس) رسماً اعلام کرد شیوع این ویروس از مرحله "همه‌گیری ملی" به مرحله "همه‌گیری جهانی" رسیده است. طبق تعریف این سازمان، همه‌گیری یا اپیدمی به شیوع گسترده اما منطقه‌ای یک بیماری گفته می‌شود اما حالت همه‌گیری جهانی یا پاندمی به این معناست که بیماری جدید در تمام جهان گسترش پیدا کرده است و اغلب افراد از آن مصون نیستند و تمام دنیا را درگیر می‌کند.

افزایش هراس جمعی، افزایش نارضایتی، کاهش سرمایه اجتماعی به دلیل کاهش تعاملات چهره به چهره و... را می‌توان از نتایج شیوع کرونا دانست. نتایج اجتماعی ناشی از شیوع کرونا با رشد جمعیت رابطه معکوس دارد. لذا می‌توان نتیجه‌گیری

کرد که اثرات کرونا بر کاهش رشد جمعیت در ایران معنادار خواهد بود و می توان از آن به عنوان یک **وقفه جمعیتی** در تاریخ تحولات جمعیتی ایران یاد کرد.

آسیب های اجتماعی متأثر از کرونا

آمار و شواهد موجود در جامعه، نشانه روند رو به رشد آسیب های اجتماعی در جامعه بوده و در این رابطه دیگر توقف و بی تفاوتی دستگاه ها و نهادهای فرهنگی، اجتماعی مورد قبول نیست. انکار آسیب های اجتماعی در جامعه بیشترین آسیب را به پیکره جامعه وارد خواهد کرد که این امر موجب می شود از واقعیت هایی که می توان آن را مشکلات زیرساختی در بحث آسیب ها عنوان کرد، دور بمانیم. از روند برخی آسیب های اجتماعی در جامعه نباید چشم پوشی کرد؛ زیرا چشم پوشی از آسیب ها به هر منظور منجر شیوع بیشتر آن ها خواهد شد.

محیط یکی از مهمترین عوامل تأثیرگذار در پیدایش و همچنین پیشگیری از بروز آسیب های اجتماعی است. به همین دلیل تغییر در محیط حتی از طریق بروز و شیوع یک بیماری بعنوان عاملی مداخله ای می تواند در شدت و شتاب و یا کاهش و تعدیل ظهور و بروز آسیب های اجتماعی تأثیرگذار باشد. از سوی دیگر یک محیط مناسب می تواند مانع بروز بسیاری از آسیب های اجتماعی گردد. به همین دلیل یکی از نقاط مهم تمرکز برای مداخلات پیشگیری از آسیب های اجتماعی، اصلاح محیط می باشد.

V برخی از مصادیق آسیب های اجتماعی متأثر از کرونا می تواند موارد زیر باشد:

- استیگمای اجتماعی: (برچسب اجتماعی)

یکی از پیامدهای روانی و اجتماعی ابتلا به برخی بیماری ها به خصوص بیماری های واگیردار در هر جامعه ای و در این روزهای سخت شیوع ویروس کرونا در کشورمان، ترس و وحشت بیمار از واکنش های اجتماعی، آنگ بیماری و عامل انتقال بودن است که به خاطر حجمه سنگین این بیماری بر ابعاد مختلف جامعه، به این مهم توجه نشده است.

طبق نظر سازمان بهداشت جهانی، شیوع فعلی COVID 19 باعث استیگما و رفتارهای تبعیض آمیز اجتماعی علیه افراد با قومیت های خاص و همچنین هر کسی که تصور می شود با ویروس در ارتباط بوده، شده است.

استیگمای اجتماعی یا همان آنگ اجتماعی در زمینه سلامت، عبارت است از ارتباط منفی افراد با یک شخص یا گروهی از مردم که در ویژگی های معین یک بیماری خاص شریک هستند و یا این بیماری را دارند. ترس از استیگمای اجتماعی و به تبع آن ترس از برچسب خوردن، مورد تبعیض قرار گرفتن، طرد شدن و مسائل دیگری از این قبیل به پنهان کاری، اجتناب از ورود به غربالگری، تست، قرنطینه و درمان منجر می شود. به اعتقاد این صاحب نظران بهداشتی استیگمای اجتماعی به طور عمده ناشی از ترس و اضطراب و باعث افزایش شیوع و مانع جدی در توقف بیماری است.

- افزایش کودک خیابانی:

رکود اقتصادی ناشی از پیامدهای اقتصادی اپیدمی کرونا که به تعطیلی بسیاری از کسب و کارهای خرد و کم درآمد منجر گردیده است برای بسیاری از خانواده‌های این مشاغل راهی جز روانه کردن کودکانشان بر سر چهارراه‌ها باقی نخواهد گذاشت.

- افزایش بزهکاری:

ناپایداری و بی ثباتی اقتصادی، میزان و نرخ بزه و جرم را افزایش خواهد داد.

- بروز وندالیسم:

جوامعی که بطور جدی برای بحران‌های اقتصادی چاره اندیشی نمی‌کنند معمولاً بعد از بحران‌های دو سویه اقتصادی واجتماعی با افزایش سطح خشونت در جامعه و آسیب به اموال عمومی مواجه می‌گردند.

- افزایش خشونت خانگی:

متأسفانه رکود اقتصادی و تهدید بیکار شدن مردانی که تا چندی قبل شاغل و صاحب درآمد بوده و اکنون خانه نشین شده‌اند بروز پدیده خشونت خانگی را منجر می‌گردد. علاوه بر این با توجه به گسترده‌گی اعتیاد در جامعه ما، تعداد زنان و کودکانی که مشمول بدسرپستی می‌باشند در بحران کرونا بیش از گذشته مورد خشونت خانگی و آزار قرار خواهند گرفت و متأسفانه به دلیل عدم حمایت قانونی تنها می‌توان به خدمات جامعی ازمددکاری وروانشناسی از جمله ایجاد فضای توانمندسازی روحی - جسمی ودانشی این اقشار امید بست.

- افزایش تخلفات اقتصادی - اجتماعی و بهداشتی:

وقتی پدیده‌ای ناخوش آیند در جامعه اتفاق می‌افتد میزان تخلفات افزایش می‌یابد. بنابراین بین آشوب و بحران‌های اجتماعی و بهداشتی و میزان تخلفات رابطه وجود دارد.

- افزایش گروه‌های آسیب پذیر:

در کشورهای با حجم بالای بخش غیررسمی، اکثر **کارگران** که قانوناً تحت پوشش حمایت‌های اجتماعی نیستند ضرورت دارد این کارگرها در مرکز چالش‌های سیاستی باشند. به دلیل ویژگی‌های خاص این بحران، کارگرانی که در اشکال غیر استاندارد فعالیت می‌کنند و افرادی که خود اشتغال هستند، مشخصاً در معرض ریسک بیشتری قرار دارند. خدمات آنها ضروری و برای آنها تقاضای زیادی وجود دارد، اما این افراد تحت پوشش تامین اجتماعی نیستند.

مشاغل خانگی هم در معرض ریسک قابل توجهی هستند. آنها در خانه‌ها کار می‌کنند، جایی که اغلب قوانین ضعیفی وجود دارد و حقوق کارگران نادیده گرفته می‌شود. علاوه بر این، بخش کثیری به صورت غیررسمی به کار گرفته شده‌اند که این امر موجب افزایش آسیب پذیری آنها در مقابل این بحران می‌شود.

تأثیر این ویروس علاوه بر صدمه بر میزان **تولیدات صنعتی** در بسیاری از صنایع، شوک‌های بزرگی را نیز به مراکز تولید و توزیع پوشاک، مواد غذایی غیر صنعتی، تالارهای پذیرایی، رستوران‌ها، کترینگ‌ها، توزیع آجیل و خشکبار، مدارس غیرانتفاعی، مهدهای کودک، دفاتر و آژانس‌های مسافرتی، مراکز گردشگری، مراکز تولید و توزیع صنایع دستی، حمل و نقل عمومی، صنعت کفش و کیف، آموزشگاه‌های آزاد علمی، آموزشگاه‌های هنری و سینمایی، آرایشگاه‌های زنانه و مردانه، هتل‌ها، اماکن و باشگاه‌های ورزشی، دستفروشان، کارگران ساختمانی و خدماتی و ... بشدت متأثر از اثرات منفی این رخداد شده‌اند.

واکنش‌ها بر حمایت‌های اجتماعی در سطح ملی:

بسیاری از کشورها اقدامات متعددی در راستای بهبود دسترسی به خدمات سلامت محور، کاهش شکاف حمایت‌های اجتماعی و گسترش حمایت‌های مالی در پاسخ به کووید-19 انجام داده‌اند. کشورهای استرالیا، چین، ژاپن، کره، نیوزیلند، فیلیپین، سنگاپور و ویتنام به طور مشخص از چهار ابزار اصلی استفاده می‌کنند:

- 1- گسترش مزایای بیکاری
- 2- یارانه های دستمزدی
- 3- توسعه یا معرفی مزایای بیکاری جزئی برای جبران کاهش ساعات کاری ناشی از بحران
- 4- ارائه خدمات اشتغال در جهت پشتیبانی در آمدی از کارگران بیکار.

بحران کرونا و سیاست‌های اجتماعی

• سیاست‌های حمایتی از بنگاه‌های تولیدی، نیروی کار و اقشار آسیب پذیر

با توجه به این واقعیت که شدت اثر و ماندگاری تبعات مختلف بحران کرونا به ماهیت و نوع سیاست‌ها و سرعت واکنش دولت‌ها مرتبط است؛ پژوهش با هدف کمک به سیاستگذاری مؤثر و کارآمد در این خصوص، بررسی آثار اقتصادی، سیاسی، اجتماعی کرونا و مطالعه تطبیقی کشورهای مختلف در تدوین و اجرای سیاست‌های اجتماعی برای مواجهه با اثرات کوید-19 یک ضرورت است. شیوع همگانی کرونا شوک و تنش به اقتصاد کشورهای دنیا وارد کرده است. برخی گزارش‌ها بیان کرده است که تأثیر شیوع این بیماری بر اقتصاد جهانی حدود 7/2 هزار میلیارد دلار است. بررسی سیاست‌ها و اقدامات انجام شده برای مواجهه با ویروس کرونا را می‌توان در دو سطح زیردسته بندی کرد:

سطح یک

- ایجاد تمهیدات ویژه برای نیروی کار در مقابله با کرونا در محیط کار
- دور کاری برای کارمندان
- مرخصی استعلاجی (نامحدود، با حقوق و با تضمین حفظ کار)
- انعطاف پذیری در اجرای سیاست‌های مرخصی برای مراقبت از اعضای خانواده
- الزام کارمندان بیمار برای ماندن در خانه و اطلاع دادن در خصوص بیماری افراد خانواده
- برنامه‌ریزی شifتی برای کارگرانی که برای انجام کار محوله خود نیاز به حضور در محل کار دارند
- رعایت دستورالعمل‌های ایمنی و بهداشتی محیط کار منطبق بر استانداردها
- ایجاد مرکز مشاوره و تماس برای مشورت دادن به نیروی کار و کارفرمایان
- تخصیص بسته مراقبت‌های درمانی به کارگران و کارمندان

سطح دو

- طرح‌های حمایت از مشاغل و بنگاه‌ها
- تخصیص یارانه به صنوف و اتحادیه‌ها
- تعویق و تخفیف مالیات بر سود، حقوق و دستمزد
- شناسایی و اعطای وام بدون بهره یا کم بهره به مشاغل که آسیب دیده‌اند
- تعویق در دریافت اجاره بها و اقساط وام
- تخصیص کمک‌های هدفمند به بخش‌هایی که مستقیماً از شیوع کرونا ویروس متأثر شده‌اند؛ نظیر: رستوران‌ها، گردشگری، هواپیمایی و خرده فروشی
- طرح‌های حمایتی از پروژه‌های مشارکتی

پیامدهای اقتصادی بیماری کرونا:

اقتصاد ایران در حالی با معضل کرونا مواجه شده که متغیرهای اقتصاد کلان وضعیت مناسبی را نشان نمی‌دادند. براساس اعلام مرکز آمار ایران رشد اقتصادی در 9 ماهه نخست سال 1398، در حدود منفی 6/7 درصد بوده و رشد اقتصادی بدون نفت نیز تقریباً صفر بوده است. همچنین، نرخ تورم نقطه به نقطه نیز در پایان بهمن ماه 25 درصد بوده است. در چنین شرایطی، هزینه های تحمیل شده در اثر اپیدمی کرونا و همچنین کاهش تولید ناشی از آن، می تواند اقتصاد را با تورم های بالاتر و رشدهای اقتصادی پایین تر مواجه سازد. از بین رفتن برخی از مشاغل و یا کاهش شدید درآمد در برخی از بخش ها باعث کاهش رشد اقتصادی می شود <https://www.tasnimnews.com>

شوگ ناشی از کرونا، اقتصاد را هم با شوگ عرضه و هم با شوگ تقاضا مواجه می‌سازد. از یک طرف عرضه نیروی کار کاهش یافته و از طرف دیگر در تأمین مواد اولیه تولید نیز مشکلاتی ایجاد شده است. شوگ عرضه، شوگ تقاضا را به همراه خواهد داشت. تعطیلی کسب و کارها، منجر به تعدیل نیروی کار می شود و کاهش درآمد خانوار، کاهش تقاضا را به همراه دارد. از طرف دیگر عدم اطمینان نسبت به آینده، خانوار را به تصمیم پس انداز بیشتر و به تعویق انداختن خرید اقلام غیرضروری ترغیب می‌کند. همین امر کاهش تقاضای کل بیشتری را موجب می شود.

فضای کسب و کار در کشور به واسطه رخدادهایی همچون: «اعمال تحریم های یک جانبه ایالات متحده آمریکا»، «قطع مرادوات بانکی بین المللی»، «کاهش ارزش پول ملی» و «افزایش نرخ تورم» اوضاع مناسبی را به خصوص در سال 98 تجربه نکرده است. در این میان، کرونا ویروس که مهمان ناخوانده روزهای پایانی سال 98 است، چالش های پیش روی

فعالان کسب و کار را تشدید کرده و بسیاری از آن‌ها را با تهدید جدی برای بقا مواجه ساخته است. تداوم این روند می‌تواند سبب کاهش قدرت خرید و در نتیجه، شکل‌گیری یک چرخه جدید از رکود در فضای کسب و کار کشور باشد.

• اپیدمی ویروس کرونا شش اثر اصلی بر فضای اقتصاد کشور دارد. شامل:

1- افت شدید در کسب و کارها به خصوص کسب و کارهای مرتبط با تقاضای خانوارها در سه ماه پیش رو (اسفند 98، فروردین و اردیبهشت 99)،

2- کاهش سرمایه‌گذاری به خصوص در کسب و کارهای خرد و کلان

3- کاهش شدید تولید و رشد اقتصادی، افزایش تنش در بازارهای مالی

4- کاهش صادرات و اخلاف در تنظیمات فروش خارجی

5- تعدیل نیروی کار شاغل در بخش‌های رسمی و غیررسمی

6- کاهش درآمد طبقات پایین درآمدی و بدتر شدن توزیع درآمدها

• همچنین رسته‌هایی که بیشترین آسیب را از شرایط موجود متحمل می‌شوند را می‌توان به شرح زیر عنوان کرد:

- مراکز تولید و توزیع غذاهای آماده اعم از رستوران‌ها، کافه‌ها، طبخی، تالارهای پذیرایی، قهوه‌خانه‌ها، اغذیه

فروشی‌ها (و موارد مشابه به تشخیص وزارت صنعت، معدن و تجارت)

- مراکز مربوط به گردشگری شامل هتل‌ها، هتل آپارتمان‌ها، مجتمع‌های جهانگردی و گردشگری، مهمانپذیرها،

مهمانسراها، مسافرخانه‌ها، زائرسراها (و موارد مشابه به تشخیص وزارت میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع

دستی)

- حمل و نقل عمومی مسافر درون شهری و برون شهری اعم از هوایی، جاده‌ای، دریایی و ریلی

- دفاتر خدمات مسافرتی و گردشگری

- تولید و توزیع پوشاک

- تولید و توزیع کیف و کفش

- مراکز توزیع آجیل، خشکبار، قنادی، بستنی و میوه

- مراکز و مجتمع‌های ورزشی و تفریحی

- مراکز و مجتمع‌های فرهنگی و آموزشی

- مراکز تولید، توزیع و فروش صنایع دستی

این ده رسته از مشاغل تاثیر پذیری بیشتری از این شرایط خواهند داشت و جایگاه بسیار مهمی در اقتصاد ایران دارند؛ چرا که بر اساس گزارش حساب‌های ملی 9 ماهه سال 98، سهم ارزش افزوده رسته‌های منتخب در تولید ناخالص داخلی کشور (غیرنفتی) 14.4 درصد بوده است. همچنین سهم شاغلان این 10 رسته از کل اشتغال کشور 15 درصد است و حدود 3.7 میلیون نفر در این زیربخش‌ها به طور مستقیم امرار معاش می‌کنند که حداقل 1.43 میلیون آنها شاغلان مزد و حقوق بگیر هستند.

تورم و افزایش قیمت‌ها

بررسی‌ها نشان می‌دهد نرخ تورم نقطه به نقطه در پایان سال 98 به رقم 22 درصد و نرخ تورم متوسط نیز به حدود 35 درصد رسید. دیگر بررسی‌ها نشان می‌دهد شیوع کرونا می‌تواند سه اثر بر روی روند نرخ تورم داشته باشد. «کاهش تقاضای مصرفی»، «کاهش دارایی‌های ارزی» و «نحوه بهره‌گیری از سیاست‌های پولی» می‌تواند سه بردار اصلی اثرگذار بر آینده نرخ تورم در سال جاری باشد. اگرچه ایجاد رکود و تقاضای مصرفی می‌تواند به نوعی باعث تداوم روند کاهشی نرخ تورم باشد، اما از سوی دیگر، افزایش نرخ ارز به دلیل کاهش عرضه آن یا احتمالاً بهره‌گیری از سیاست‌های پولی انبساطی در ماه‌های پیش رو می‌تواند اثر افزایشی بر نرخ تورم داشته باشد. اما به‌طور کلی به نظر نمی‌رسد که وزن عوامل افزایشی بیشتر از عواملی کاهشی نرخ تورم باشد و احتمالاً در نیمه نخست سال جاری این روند تداوم خواهد داشت.

<https://www.eghtesadonline.com>

- سه اثر کرونا بر تورم:

تورم ماهانه اسفند اگرچه با افزایش نسبی نسبت به بهمن ماه ثبت شده است، اما نکته قابل توجه این موضوع است که با توجه به بالا بودن نرخ تورم ماهانه اسفند ماه در هر سال، شاید این انتظار وجود داشت که در پایان سال قبل نیز این روند افزایشی ثبت شود. به نظر می‌رسد که بیماری کرونا که در اسفند ماه سال قبل آغاز شد، می‌تواند سه اثر بر روند تورم ایجاد کند. از این سه اثر، یک اثر نقش کاهشی و دو اثر نقش افزایشی داشته باشد. در ابتدای اسفند ماه به‌طور رسمی اعلام شد که پای این بیماری به ایران باز شده است و در نتیجه روند بسیاری از کسب و کارها با اختلال روبه‌رو شد. از سوی دیگر، بسیاری از تقاضاهای غیرضروری مانند خرید پوشاک یا املاک کاهش یافت و جای آن را به مایحتاج ضروری مانند خوراکی‌ها و آشامیدنی و وسایل بهداشتی داد. بنابراین به نظر می‌رسد که کاهش تقاضای مصرفی روی نرخ تورم اثر کاهشی دارد که این روند می‌تواند در سال جاری نیز تداوم داشته باشد. البته از سوی دیگر، بیماری کرونا می‌تواند روی نرخ تورم اثر افزایشی نیز داشته باشد. در حال حاضر این بیماری باعث اختلال در صادرات غیرنفتی و همچنین افت قیمت نفت و محصولات پتروشیمی شده است. در نهایت این موضوع می‌تواند اثر افزایشی در نرخ ارز و در نهایت نرخ تورم داشته باشد.

جدول 2: برآورد تعداد شاغلین در رسته فعالیت‌های کسب و کار آسیب دیده در سال 98- هزار نفر - درصد

ردیف	زیر بخش ها	برآورد تعداد شاغلین در سال 98- هزار نفر	سهم از کل رسته های آسیب دیده - درصد
1	تولید پوشاک به استثنای پوشاک خردار	611.9	16.6
2	تولید کیف و چمدان و محصولات مشابه و کفش	117.3	3.2
4	تولیدی و توزیعی کالای خانه و آشپزخانه (پلاستیکی و غیر پلاستیکی)	65.0	1.8
5	رستوران و بوفه و اغذیه فروشی و بستنی و آبمیوه و تالارهای پذیرایی	234.9	6.4
6	هتل آپارتمان، مجتمع جهانگردی و مهمانسرای جهانگردی	2.5	0.1
7	مسافرخانه، زائرسرا و مهمان پذیر	2.7	0.1
8	خرده فروشی، خواربار و لبنیات و مواد غذایی آجیل، خشکبار و سایر محصولات خوراکی	721.9	19.6
9	حمل نقل زمینی مسافر و بار	1302.4	35.4
10	حمل و نقل هوایی مسافر و بار	17.2	0.5
11	فعالیت های آژانس مسافری و فعالیت های کمک به توریست	30.0	0.8
12	فعالیت های ورزشی	45.0	1.2
13	فعالیت های تفریحی و سرگرمی	93.6	2.5
14	فعالیت های آرایشگری و سایر خدمات خانگی	431.9	11.7
15	کل زیر بخش ها	3676.2	100.0

ماخذ: مرکز آمار ایران، 1399

جدول 2 برآورد تعداد شاغلین در رسته فعالیت‌های کسب و کار آسیب دیده بر اثر کرونا را نشان می‌دهد. بخش حمل نقل زمینی مسافر و بار بیشترین آسیب را دیده‌اند. آمارها همچنان نشان می‌دهد که دومین بخشی که بیشتر متضرر شده‌اند گروه خرده فروشی، خواربار و لبنیات و مواد غذایی آجیل، خشکبار و سایر محصولات خوراکی می‌باشد.

تأثیر کرونا بر شاخص‌های کلان اقتصاد

جهت گیری‌های احتمالی استراتژیک بازار دارایی‌ها	
اوراق بهادار (سهام)	شدت نوسانات بازار اوراق بهادار حداقل برای شش ماه پیش رو ادامه خواهد داشت و سرمایه گذاری در این بازار نیازمند مدیریت ریسک از طریق ایجاد سبدی از سهام شرکت‌ها در صناعی است که تأثیر کمتری از شیوع هر چه بیشتر کووید 19 می پذیرند.
کالا	توقف تولید برای گونه‌های مهمی از کالا از طرفی نفت و مس را با کاهش روبه رو ساخته است . اگرچه این کاهش مقطعی است، اما افزایش حجم ذخایر انبارهای کالا به بالاترین سطح در 6 ماهه گذشته یک فشار قیمتی شدید را بر تولید کنندگان کالا اعمال می کند و ممکن است با موجی از ورشکستگی، ادغام و تملیک در این صنایع مواجه باشیم.
طلا	به طور سنتی، طلا یک پشتیبان قوی در شرایط بحرانی به شمار می آید. اما تداوم رشد قیمت طلا متأثر از سیاست‌های دولتی در جهت حمایت از بازار سهام، کالا و اوراق قرضه است. تلاش دولت‌ها برای کنترل شرایط بحرانی ناشی از شیوع کووید 19 به واسطه اعمال سیاست‌های پولی از قبیل تغییر نرخ بهره می تواند چشم انداز رشد طلا را تضعیف کند.
ملک و مسکن	بازار ملک و مسکن متأثر از شرایط محلی است؛ اگرچه وخامت اوضاع اقتصادی می تواند منجر به توقف پروژه‌های ساخت و ساز شود. این مسئله از یک سو قیمت ملک را افزایش می دهد و از سوی دیگر، به دلیل کاسته شدن از قدرت خرید متقاضیان سبب شکل گیری رکود می شود. بنابراین رکود توری در بازار ملک و مسکن دور از انتظار نخواهد بود.

<https://www.tasnimnews.com>

با توجه به شیوع جهانی کووید 19 به نظر می رسد فاکتورهای سنتی مدیریت سبد دارایی ها باید جای خود را به مدیریت ریسک ناشی از تهدیدات زیستی، اقتصادی، سیاسی و امنیتی حاصل از شیوع کووید 19 بدهند. شکی نیست که افزایش تعداد مبتلایان به این ویروس سبب وضع پاره‌ای از محدودیت‌ها و بروز موج جدیدی از فرصت‌ها و تهدیدات خواهد شد و برخی صنایع به واسطه شیوع این ویروس با بخت و اقبال بیشتری مواجه خواهند شد.

بر این اساس می توان صنایع برنده و بازنده در اثر شیوع جهانی کووید 19 را از همدیگر تفکیک نمود:

- صنایعی مانند گردشگری، هتلداری و حمل و نقل در میان مدت بیشترین آسیب را از شیوع جهانی کووید 19 می بینند. در این صنایع فرصت ها بیشتر حول ادغام و تملیک و بازسازی ساختاری پدید خواهند آمد.

• صنایعی مانند داروسازی، فناوری های ارتباطی و کسب و کارهای آنلاین در میان مدت با بخت و اقبال بیشتری روبه رو خواهند شد و سرمایه گذاران می توانند در این صنایع بازده مطلوبی کسب کنند.

ضرورت دارد سرمایه گذاران در بهینه سازی سبد دارایی های خود گزاره های زیر را در نظر داشته باشند :

اصول سیاست های اقتصادی در رکود کووید 19:

اصول سیاست اقتصادی در وضعیت کنونی باید از اصول اپیدمیولوژیک در کار {درمانی} اقتباس گردد. درست همان طور که سیاست های درمانی سعی در کاهش منحنی شیوع کووید 19 دارد تا نظام بهداشت و درمان {کشور} دچار اختلال نشود، سیاست اقتصادی هم باید به دنبال کاهش منحنی رکود باشد تا نظام اقتصادی دچار اختلال نگردد. متأسفانه، این دو {سیاست های بهداشت و درمان و سیاست های اقتصادی} به طور ناگشودنی به هم پیوند خورده اند. هر چه قدر درصد جمعیت نیازمند مراقبت های بیمارستانی بیشتر باشد، بار بیشتری بر دوش نظام بهداشت و درمان افزوده می شود و رکود اقتصادی طولانی تری لازم خواهد شد تا اطمینان حاصل شود که هر شخصی که در بیمارستان بستری است از مراقبت های کافی برخوردار خواهد بود.

نکته کلیدی برای حفظ اقتصاد این است که تا آنجا که ممکن است در حالی که رکود را تحمل می‌کنیم، برای بهبودی سریع موقعیت تلاش نماییم. دلیلی ندارد که این بحران نقاط قوت اساسی اقتصاد کشور را تضعیف کند.

کسب و کارهای کوچک، بازنده بزرگ اقتصاد کرونا در ایران بوده‌اند. بررسی تجربیات جهانی شامل تجربیات پنج کشور: چین، کره جنوبی، آمریکا، هنگ کنگ و ایتالیا نشان می‌دهد این کشورها **دو بسته سیاستی** را برای مقابله با شیوع کرونا و کاهش آثار اقتصادی آن به کار گرفته‌اند؛ بسته اول: مربوط به هزینه‌های بهداشتی است که هدف از اجرای این سیاست‌ها، کاهش شیوع این ویروس در مناطق جغرافیایی کشور است. این درحالی است که الگوی پراکنش جغرافیای شیوع ویروس کرونا در ایران نشان می‌دهد سهم دو استان تهران و اصفهان از کل مبتلایان به کرونا 25 درصد بوده و، حدود 85 درصد کل مبتلایان در مابقی استان‌ها قرار دارند.

اما بسته دوم سیاست‌های حمایتی کشورهای مذکور، مربوط به بسته‌های مالی است که به‌طور مستقیم قصد دارند آثار و پیامدهای شیوع کرونا بر کسب و کارها را به حداقل برسانند. بررسی‌ها نشان می‌دهد کشورهای مذکور در بسته‌های حمایتی خود ابتدا به شناسایی کسب و کارهایی که بیشترین آسیب را از شیوع کرونا ویروس می‌بینند، پرداخته‌اند و سپس بر حمایت‌هایی در حوزه‌های بیمه‌ای، بانکی، کمک گرفتن از استارت‌آپ‌ها و دورکاری و... تمرکز کرده‌اند. همچنین شاخص‌های آماری در ایران بیانگر این است که بخش‌های حمل و نقل، گردشگری، رستوران‌ها، بخش آموزش، بخش سرگرمی‌ها، خدمات خرد شهری (آرایشگاه‌ها، اغذیه‌ها و...) بیشترین آسیب را از شیوع کرونا دیده‌اند.

توقف کامل فعالیت‌ها، نیمه تعطیل شدن و دورکاری در بسیاری از کسب و کارها موجب کاهش حجم تولید و در نهایت، رکود اقتصادی در آینده می‌شود. به منظور کاهش آسیب در حوزه کسب و کار، تعامل و کنش فعالانه از سوی سه بازیگر یعنی «قانونگذار»، «نهادهای صنفی» و «فعالان اقتصادی» ضروری است.

سیاست گذاری در زمینه کاهش تاثیرات نامطلوب کووید 19 بر کسب و کارهای داخلی، نیازمند **تفکیک این کسب و کارها** براساس میزان آسیب پذیری آن‌ها در شرایط بحرانی است. شرکت‌های فعال در حلقه‌های مختلف زنجیره ارزش صنایع سنگین و زیربنایی نظیر نفت و گاز، معدن کاری، فولاد، فلزات اساسی و خودرو سازی در این دسته قرار می‌گیرند. دسته بعدی به صنایعی تعلق دارد که حتی در شرایط بحرانی نیز روند فعالیت خود را ادامه می‌دهند و تعطیلی یا توقف تولید برای آنها در بحرانی‌ترین حالت به معنای کاهش موقتی درصدی از تولید و جبران سریع این کاهش پس از بروز اولین نشانه‌های مبتنی بر رفع بحران است. صنایعی نظیر: مواد غذایی، دارو سازی و محصولات بهداشتی از جمله صنایعی هستند که حتی با فرض بر تشدید بحران ناشی از کووید 19 به دلیل لزوم پاسخگویی به نیازهای اساسی جامعه به فعالیت خود ادامه خواهند داد. بنابراین، سیاست گذاری در خصوص کنترل کرونا ویروس در دسته سوم از کسب و کارها که بیشتر به صورت

شرکت‌ها و بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط اداره می‌شوند و عمدتاً در بخش خدمات شکل گرفته‌اند، حساسیت بیشتری دارد. از جمله این کسب و کارها: آرایشگاه‌ها، رستوران‌ها، باشگاه‌های ورزشی، آموزشگاه‌ها و بخش‌های مربوط به گردشگری هستند. در این میان بخش دیگری از کسب و کارها نیز در وضعیت فعلی نه تنها بازار خود را از دست نمی‌دهند، بلکه مشتریان جدیدی به دست می‌آورند. کسب و کارهای آنلاین (طیف وسیع استارت آپ‌ها) و شرکت‌های ارائه دهنده خدمات ارتباطاتی (پراتورهای تلفن همراه و تأمین کنندگان زیرساخت اینترنتی) از جمله این شرکت‌ها هستند.

<https://www.irna.ir/news>

راهکارهای خروج از رکود کسب و کار

کسب و کار همواره متأثر از شاخص‌هایی است که هر یک به نوبه خود می‌توانند زمینه این فضا را بهبود و یا اثری منفی بر آن داشته باشند. آنچه محرز و مسلم است وجه اشتراک عوامل تأثیر گذار بر این اکوسیستم در سراسر کشورهای توسعه یافته، در حال توسعه و حتی کشورهای کمتر توسعه یافته می‌باشد. امروزه نقش بنگاه‌های خرد و کوچک تأثیر زیادی بر اقتصاد کشورها و تولید ناخالص داخلی آنها دارد که البته این تأثیر در کشورهای در حال توسعه جایگاه ویژه‌ای دارد.

در واقع اگر از دیدگاه آینده پژوهی بخواهیم به این موضوع بیندیشیم شاید استفاده از "روندها" و "وقایع" برای این ویروس تا حد زیادی ناآشنا باشد اما بهره‌گیری از موارد مشابه و رخدادهای متفاوت می‌تواند ما را در اتخاذ تصمیمات منطقی‌تر یاری رساند. کاهش ارزش پول ملی، افزایش تورم و عدم نظارت‌های صحیح و علمی در بازار و بکارگیری روش‌های غیر منطقی و قیمت گذاری‌های توجیه ناپذیر، برای اقتصاد دانان خود بستری مناسب را برای تأثیر پذیری بیشتر و سریع‌تر فضای کسب و کار ایران در روزهای اخیر ایجاد کرده است. <http://meidoun.ir>

هر کسب و کاری فرمول مدیریتی جداگانه می‌خواهد برای بخش‌های خدماتی، تولیدی، گردشگری، مسکن، خودرو، بورس، بازارهای نفتی و... راهکار خاصی لازم است. اگر بخواهند به کسب و کار برگردند باید بررسی شود که چگونه عمل کنیم تا این مشاغل رشد داشته باشند باید هر صنفی را جداگانه در نظر گرفت و برای آن برنامه‌ریزی داشت. در عصر پسا کرونا شاهد تغییر در رفتار و سبک زندگی مردم و همچنین کسب و کارها خواهیم بود و دوران پسا کرونا، پر از تهدید و فرصت خواهد بود؛ بنابراین اگر بتوانیم تهدیدها را خنثی و از فرصت‌ها استفاده کنیم، موفق خواهیم بود.

• برخی راهکارهایی که می‌تواند در دوران پسا کرونا یاری‌گر فضای کسب و کار باشند؛ عبارتند از:

1- تلاش کلیه مسئولین کشور برای افزایش اعتماد عمومی مردم به حاکمیت از طریق ضابطه مندی حاکمیتی (توجه به

شایسته سالاری) و جهان‌پذیری اقتصادی

2- تلاش برای حذف پارامترهای تاثیرگذار که موجب افول سرمایه‌های اجتماعی در کشور گردیده (رشد سیستم‌های اجتماعی) و انضباط مندی اجتماعی

3- باز آفرینی استراتژی‌های کشور در حوزه های کسب و کار و پرهیز از تزریق راهکارهای کوتاه مدت بدون در نظر گرفتن اثرات منفی این تصمیمات در بلند مدت بعبارتی ضرورت تدوین چشم انداز برای معماری کسب و کار در کشور

4- تلاش همه جانبه برای ایجاد شفافیت در کلیه حوزه‌های مرتبط با اکوسیستم کسب و کار و بهبود جایگاه شفافیت ایران

5- کمک به سرمایه گذاران واقعی داخلی و خارجی بمنظور اطمینان از حمایت های حاکمیتی برای بهبود فضای کسب و کار (اهرم سازی مزیت‌های محدود و استفاده اصولی از مزیت‌های رقابتی کشور)

6- بازنگری و خلق استراتژی‌هایی برای ایجاد سیستم‌های نوین مدیریتی و مدیریت سیستم‌ها با بهره‌گیری از تجارب موفق سایر کشورها (ساختار زدایی و ضرورت جهش خلاقانه)

7- پذیرش خردمندانه ضرورت بازنگری در برخی قوانین و مقررات حوزه کسب و کار بعنوان یکی از الزامات شروع کار مجلس یازدهم چرا که باید باور کنیم قانون، تبلور باورهای اخلاقی هر جامعه است.

8- پرهیز از اقتصاد سیاسی و جایگزین نمودن سیاست‌های اقتصادی صحیح بجای آن (دمل چرکی معلق بودن را باید بیشتری زد، حتی اگر جای زخمش باقی بماند).

9- پرهیز از نگاه نزدیک بین به موضوعات کسب و کار و استفاده از یک تفکر سیستمی مبتنی بر وجوه مختلف این موضوع و پذیرش وابستگی متقابل اجزاء و پرهیز از پافشاری بر تفکر خطی

10- تعیین شاخص‌های کلیدی عملکرد بخصوص درایام جاری و پرهیز از سندروم تزلزل در تصمیم گیری‌های منطقی و مبتنی بر واقعیات

v به منظور پیشگیری، کنترل و کاهش آسیب‌های اقتصادی- اجتماعی برآمده از اپیدمی ویروس کرونا **با توجه به مأموریت والای سازمان تعزیرات حکومتی**، در جهت حمایت از حقوق مصرف کنندگان و تولید کنندگان و نیز تضييع حقوق شهروندان، راهکارهای زیر ارائه می گردد:

- آگاهی بخشی عمومی در زمینه پیشگیری از وقوع تخلفات اقتصادی از طریق رسانه‌های عمومی مانند صدا و سیما و مطبوعات جهت کاهش زمینه‌ها و سوء رفتارهای اقتصادی در جامعه و ارتقاء مهارت‌های لازم در برابر رفتارهای ناهنجار و تخلف‌زا.

- آموزش همگانی "فرایند نظام به خرید کالا و خدمات" به جهت افزایش آگاهی آحاد جامعه از فعالیت اقتصادی سالم و عوارض سوء رفتارهای اقتصادی از راه رسانه‌های گروهی
- دعوت از مردم به جهت حفظ حقوق یکدیگر
- بهره‌گیری از نظارت و کنترل فرهنگی نرم، بازرسی منظم، مقتدر، نظام‌مند و ادواری
- تشویق تجار و فعالین اقتصادی در جهت ارائه خدمات در چارچوب وظایف صنفی
- افزایش سطح سواد اقتصادی به جهت مبارزه با علت‌ها و عوامل تخلف‌زا
- ترویج فرهنگ تاب‌آوری در مبارزه با ویروس کرونا
- ترویج فرهنگ نشاط اجتماعی و اقتصادی در میان بازاریان
- شناسایی مشاغل آسیب‌پذیر و ارائه راهکار جهت بازگشت آنها به فضای کسب و کار

پسا کرونا و بهبود محیط کسب و کار

در شرایط حاضر ضروریست، بیش از هر چیز دیگری به اقتصاد و بهبود محیط کسب و کار پسا کرونایی بیاوریم. بویژه در حوزه بهبود محیط کسب و کار (کووید 19) که در میان مدت و بلند مدت می‌تواند از یک تهدید به یک فرصت طلایی تبدیل شود و با مدیریت راهبردی و به هنگام پسا پدیده (کرونا) را به هدف مطلوب و اقتصادی پایدار برسانیم. بررسی تجارب کشورهای موفق نیز نشان می‌دهد که شروع عصر طلایی کسب و کارهایشان معمولاً پس از چنین شوک‌های بزرگی بوده است و مدیریت راهبردی و به هنگام پسا پدیده، آن‌ها را به هدف مطلوب و اقتصادی پایدار رسانده است. آنچه باید در این میان بیش از هر چیزی مدنظر قرار گیرد، لزوم تغییر پارادایم (الگوها) در کسب و کارهاست. از جمله اقداماتی است که می‌تواند آینده کسب و کارها را بیمه نماید؛ در ادامه بیان می‌گردد:

- در شرایط اپیدمی، بسیاری از کسب و کارها با سطح نقدینگی معمول خود، تنها بین یک تا سه ماه قادر به ادامه فعالیت هستند؛ چراکه آنها علیرغم کاهش میزان فروش و درآمد، همچنان نسبت به پرداخت هزینه‌های حقوق و دستمزد، اجاره، تامین اجتماعی، مالیات و ... متعهد هستند. از طرف دیگر، عمده کسب و کارها به دلیل عدم حضور نیروی کار، با کمبود شدید نیروی کار و همچنین به دلیل اختلال در زنجیره تامین، با عدم دسترسی به مواد اولیه مواجه می‌شوند. از نظر کسب و کارهای خرد-کوچک-متوسط و خدماتی، مهمترین مداخله مطلوب توسط دولت، ابتدا در حوزه اجاره و سپس در حوزه مالیات است. به عبارت دیگر، حمایت مالی و موضوع تامین اجتماعی، در اولویت‌های بعدی قرار دارند.

- جهت حمایت از عدم ورشکستگی و احیای کسب و کارها در مواجهه با همه گیری کورونا می توان برنامه ها را به دو دسته برنامه های هزینه زا و برنامه های غیر هزینه زا تقسیم کرد که تاکنون دو برنامه اصلی هزینه زا توسط دولت، انجام شده که شامل امهال اقساط وام های اخذ شده توسط کسب و کارهای فعال در 10 رسته و بخش به مدت 3 ماه و ارائه ی وام 1 تا 2 میلیونی با وثیقه یارانه به اجرا درآمده است.
- دریافت چند درصد مالیات بیشتر از کسب و کارهای صنایع پرفروش نظیر: فروش آنلاین و تفریحات آنلاین، صنعت غذایی-شیمیایی و بهداشتی (بنگاه های بزرگ)، بعلاوه واریز مستقیم همین مقدار توسط خود دولت از محل افزایش درآمد خود از مالیات اخذ شده از فروش بسیار بیشتر این صنایع (نسبت به سال قبل) تامین گردد؛ اما در سال 1400، این سهم معکوس تکرار بگونه ای که مبلغ اضافی اخذ شده از کسب و کارهای صنایع پرفروش، توسط کسب و کارهای خرد-کوچک-متوسط و خدماتی باز پس گرفته شود. به عبارت دیگر، در سال 1399، مبلغی توسط کسب و کارهای صنایع پرفروش به کسب و کارهای آسیب دیده قرض داده می شود (البته از طریق مکانیسم مالیات) اما این مبلغ در سال 1400 (مجددا از طریق مکانیسم مالیات) باز پس گرفته می شود. بر این اساس، پاندمی کرونا و فضای اضطراب ناشی از آن، می تواند به عنوان یک فرصت نیز نگریسته شود.
- توانمندسازی آموزشی و پژوهشی کسب و کارها: بحران ها، جدای از آسیب هایی که به همراه خود دارند، فرصتی هستند برای روی آوردن به نوآوری های سیاستی، چراکه محدودیت و فشارها، گاهی بهترین ابزار برای واداشتن انسان به نوآوری هستند. صاحبان حرف می توانند با بهره گیری از آموزش و توانمندسازی کارکنان خود به سمت روش های مدرن فروش، برندینگ، و خدمات دهی به مشتری (تمام دیجیتال) حرکت نمایند.
- تمرکز بر محصولات دانش بنیان مورد نیاز بازارهای صادراتی علی الخصوص بازارهای کشورهای همسایه
- حرکت شتابان برای استفاده از مواهب دولت الکترونیکی، ضرورت دارد تا نحوه خدمت رسانی دولت الکترونیکی با سرعت و بر مبنای یک منظومه دقیق طراحی شده، گسترش یابد. لذا می بایست مراجع تصمیم گیر نظام همچون: مجلس شورای اسلامی، هیأت وزیران، شوراهای عالی فضای مجازی و ... با جهت گیری متناسب با پارادایم نوین کسب و کارها به این مهم بپردازند.
- کمک به تولید انبوه محصولات دانش بنیان با ایجاد حلقه اتصال بین صنایع و دانشگاه ها
- توسعه کارآفرینی شهری و اجتماعی در قالب زنجیره های ارزش

- حرکت به سمت ایجاد زنجیره‌های ارزش قدرتمند و تشویق کسب و کارها به همکاری‌های مشترک هدفمند در قالب ادغام، کنسرسیوم⁴، فرانچایز⁵ و ...
- توجه و حرکت در حوزه دیپلماسی اقتصادی، چرا که بحران ویروس کرونا جهانی است. کشش خاص کشورهای همسایه به کالاهای خاص از جمله کالاهای پزشکی منجر می‌شود که در صورت برنامه ریزی دقیق، حتی نیاز بازارهای همسایه برای اقلام پزشکی را در دست بگیریم. به واسطه تقاضا در کشورهای همسایه و شاید فراتر می‌توان راهی برای رونق و تبدیل تهدید به فرصت پیدا کرد.
- تبدیل کسب و کارهای سنتی به پلتفرمی (سیستمی و نرم افزاری) تا بتوانند کسب در آمد کنند. مانند اسنپ، دیجی کالا و

• مشاغلی که می‌توان پس از کرونا به رونق آن‌ها توجه داشت عبارتند از:

- خدماتی که در محل مورد نظر خدمات ارائه می‌دهند مانند تعمیرکار، کارواش و غیره، احتمالاً پس از دوره کرونا با استقبال بیشتری از سوی سرمایه‌گذاران و مشتریان روبرو شوند.
- کسب و کارهای آنلاین قطعاً با استقبال بیشتری مواجه خواهند شد، چرا که در شرایط مختلف امکان خدمات‌رسانی به مردم برای آن‌ها فراهم است.
- از آنجا که اقتصاد و سبک زندگی به سمت دیجیتالی شدن پیش می‌رود، هوش مصنوعی بیشتر مورد توجه و توسعه قرار می‌گیرد تا با استفاده از ظرفیت‌های این حوزه و همچنین اینترنت اشیاء، بتوان نیاز به ارتباط فیزیکی افراد برای دریافت خدمات را کاهش داد.
- یکی دیگر از خدماتی که می‌تواند مورد توجه کارآفرینان قرار گیرد، آموزش آنلاین است، چرا که در ایران حدود 18 میلیون دانشجو و دانش‌آموز وجود دارد که نیازمند خدمات آموزشی از راه دور هستند و کشور نیز ظرفیت انجام این کار را ندارد.
- صنعت دارو نیز از جمله مواردی است که در دوران پس از کرونا با همکاری شرکت‌های دانش‌بنیان و سرمایه‌گذاری، می‌تواند شتاب چشمگیری بگیرد و صادرات آن افزایش یابد.
- نگاه تغییر پارادایمی به دوران پس از کرونا یعنی باید به چند نکته بصورت جدی توجه کرد. در تمام دنیا تقاضا نسبت به کالاهای بهداشتی، درمانی و بیمارستانی وجود دارد که ماده خام اولیه این محصولات مشتقات نفتی است.

⁴ - تشکیل یک شرکت بزرگ از چند شرکت دیگر

⁵ - گونه‌ای از کسب و کار است که بر پایه آن به یک شرکت اختیار داده می‌شود که تولیدات یا فراورده‌های شرکت دیگر را بفروشد و در برابر آن مبلغی دریافت کند که به این مبلغ فرانچایز (franchise) می‌گویند.

در شرایطی که تقاضا در این سطح بالا وجود دارد و می‌توان گفت حتی پس از فروکش کردن کرونا به دلیل تغییر سبک زندگی مردم تا مدت‌ها استفاده از این قبیل کالاها رواج خواهد داشت، تولید در این زمینه بدون تردید برای ما یک فرصت تلقی می‌شود.

چارچوب نظری و مفهومی

جامعه ایرانی طی چند ماه اخیر، چه در ساحت اجتماع و چه در حوزه سیاسی، تحولاتی را تجربه کرده است. از جمله ویژگی‌های تحولات چند ماه اخیر جامعه ایرانی «رویدادهای غیرقابل تخمین» و نیز «تکرار و بازتولید» آنها بوده است. همین ویژگی‌ها منجر به طرح این پرسش شده که آیا می‌توان گفت فضای کسب و کار در این مدت دچار بی‌نظمی و آشوبگرانه شده است؟

برای تحلیل فضای کنونی جامعه بازار ایران و جهان، "نظریه آشوب" استفاده می‌شود و با در هم تنیدن آن با مفهوم اثر "پروانه‌ای" در نظریه لورنز، مدلی تبیینی برای پیچیدگی فضای اقتصادی - اجتماعی و پیامدهای آن در جامعه ایران ارائه می‌شود.

نظریه آشوب با گذر از این مفروض‌های نیوتنی و با تکیه بر مبانی فیزیک کوانتومی، این اصل را بیان می‌کند که در سیستمی پیچیده نمی‌توان گفت یک اتفاق دقیقاً دوباره تکرار خواهد شد، بلکه درست در نقطه مقابل در این گونه سیستم‌ها نظم و بی‌نظمی مکمل همدیگر هستند. مدل آشوب در واقع گویای آن است که تحولات اقتصادی و اجتماعی «زمان پرورده»، «زمینه پرورده» و «مکان پرورده» هستند و نباید به دنبال قاعده‌های عام و جهان شمول برای تبیین و تحلیل آنها بود؛ در مقابل باید، به دنبال قواعد خرد، محلی و متناسب با زمینه‌ها و زمانه جدید بود؛ زمینه و زمانه‌هایی که خود دنیای مدرن نیز از گزند دگرگونی‌های مدهوش کننده آن در امان نیست. در نظریه آشوب با بهره آزادانه از چنین آموزه‌هایی در ساحت اقتصاد و سیاست، چنین انگاشته می‌شود که آنچه مایه تأثیرگذاری بازیگران در این عرصه‌ها می‌شود، از حاکمیتی که دارند یا از قانونی که نوشته شده بر نمی‌خیزد، بلکه در پدیده‌های ارتباطی در اقتداری که می‌توانند اعمال کنند ریشه دارد. (Elliott, ۲۰۰۳)

یکی از مهمترین مفاهیم به کاررفته در نظریه آشوب، "اثر پروانه‌ای" است که نقش عوامل کوتاه مدت در بروز تحولات بزرگ و احتمالاً آشوبناک را تبیین کند. می‌توان اثر پروانه‌ای را که سنگ بنای نظریه آشوب است، به طور خلاصه اینگونه بیان کرد که رخدادهای کوچک می‌توانند تأثیرات بسیار گسترده‌ای داشته باشد. اثر پروانه‌ای به این معناست که تغییر جزئی در شرایط اولیه می‌تواند به نتایج وسیع و پیش‌بینی نشده در ستادهای سیستم منجر شود. در نظریه آشوب یا بی‌نظمی

اعتقاد بر آن است که تمامی پدیده‌ها به خصوص ویروس کرونا، نقاطی وجود دارند که تغییری اندک در آنها سبب تغییرات عظیم خواهد شد و در این رابطه سیستم‌های اقتصادی، سیاسی، اجتماعی از اثر پروانه‌ای برخوردارند. در واقع با ایجاد ویروس کووید 19 در ووهان چین در تمام جهان طوفانی برپا شد، و تحلیلگران اجتماعی و اقتصادی باید با آگاهی از این نکته مهم به تحلیل و تنظیم مسائل مربوطه بپردازند.

مدل آشوب در ایران

شرایط کرونا، جهان جدیدی شکل داده است و شکی نیست که تبعات فراوانی بر یکایک جوامع نیز خواهد داشت، البته به نحوه عملکرد و مواجهه حکومت، دولت و ملت ایران با بحران کنونی بستگی دارد. همچنین به نحوه عملکرد و سازکارهای جهانی و نهادهای بین‌المللی و تحولات فناوری در این زمینه وابسته است. بنابراین نمی‌توان به طور قطع و روشن در باره آینده جامعه ایران سخن گفت اما با در نظر گرفتن برخی واقعیت‌هایی که اکنون آشکار شده است می‌توان گفت امکان شکل‌گیری چند تحول، کاملاً محتمل است. برخی رخ دادها **فردی و در سطح خود** قابل بحث هستند و برخی دیگر در **سطح میانی** مثل نهاد خانواده و نهادها و مناسک اجتماعی قابل مطالعه می‌باشند. در ایران "پسا کرونا" فرهنگ سیاسی مردم دستخوش تغییراتی خواهد شد و در نتیجه این تحول، نظام سیاسی ایران لاجرم باید به بازاندیشی در بنیادهای فکری و سیاسی خود بپردازد. در غیر این صورت می‌توان این احتمال را داد که آشوب‌ها و چالش‌های فراگیر مهارناپذیری در حوزه اقتصاد و آسیب‌های اجتماعی در ایران پس از کرونا در بر بگیرد.

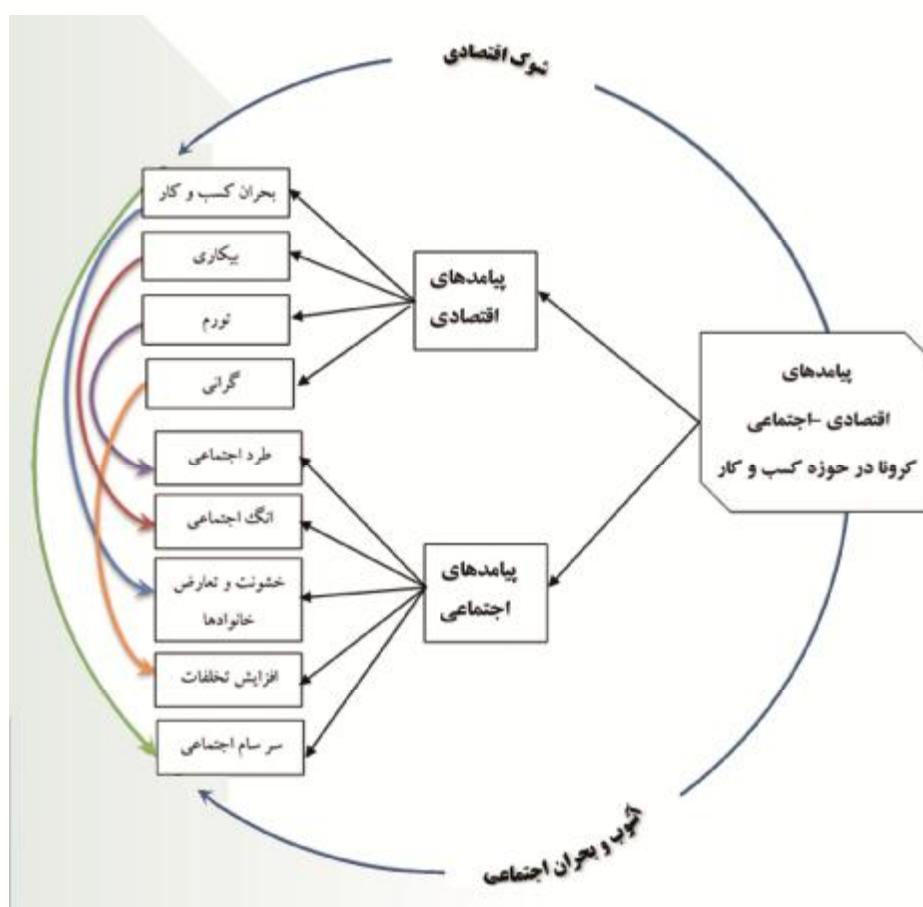
بنابراین رسالت عظیم روشنفکران در تأمین سلامت و پویایی فردی - اجتماعی اعضای جامعه، تعریف شده است، اما در حال حاضر مسئله اصلی که جامعه با آن دست‌وپنجه نرم می‌نماید این است که، سلامت و پویایی همچنین نشاط اجتماعی با شیوع بیماری کووید 19 به خطر افتاده است. مسئولین می‌توانند با استقرار نظام مدیریت استراتژیک منابع انسانی و تحت تأثیر سه شرط لازم و کافی **حمایت** در رفع تعارض‌های کار و درگیری‌های خانواده، **تأمین بالندگی** ساختاری در حوزه سالم سازی فضای کسب و کار، **پرورش تعاملات** روان‌شناختی مثبت فردی - سازمانی اعضا، و با رفع موانع سازمانی - اجتماعی نشاط‌آفرینی از طریق برندسازی توانمندی‌های جوانان، زمینه‌ساز تأمین سلامت و نشاط اجتماعی جامعه شود.

با قدرت فناوری‌های نوین ارتباطی هم‌زمان می‌توان "**امید اجتماعی**" را در قالب شکل‌های متفاوت به جامعه بازگرداند. اما می‌توانیم درک کنیم که چرا قواعد نظریه‌های خطی دیگر راه‌گشای تبیین پیچیدگی فضای ملتهب اقتصادی - اجتماعی و سیاسی ایران نیست. می‌توانیم متوجه شویم که چرا رخدادی کوچک می‌تواند همه پیش‌بینی‌ها را دگرگون کند و چرا هر اتفاق کوچکی می‌تواند تأثیراتی گسترده در پی داشته باشد. پس از هر رخداد بهداشتی - سیاسی ناهمخوان، محصور گفتمان نظریه‌های خطی نباشیم.

با استناد به نظریه آشوب به طور خلاصه می‌توان گفت جامعه ایران از نظر مهارت‌های تحلیلی پیشرفت کرده و مطالبه‌گرتر شده است، به دلیل ناتوانی در پاسخگویی به مطالبات نارضایتی و بحران شکل می‌گیرد. این بحران به افزایش شمار خرده گروه‌ها منجر می‌شود. افزایش شمار خرده گروه‌ها موجب کژکارکردی حوزه‌های اقتصادی و اجتماعی و مدیریت کسب و کار می‌شود. در این هنگام است که تحولی کوچک (اثر پروانه‌ای) می‌تواند پیامدی گسترده و غیرقابل پیش بینی داشته باشد.

مدل نظری - مفهومی که در این پژوهش چهارچوب و مبنای کار است، به شکل زیر ترسیم شده است:

اثر پروانه‌ای و تحولات مهم بهداشتی، اقتصادی - اجتماعی در ایران، نمونه درخشانی است که می‌توان در رابطه با اثر پروانه‌ای برشمرد: آغاز ویروس کرونا در کشور چین است. این بیماری که یک بیماری ژنتیکی محسوب می‌شود یعنی از طریق انسان به انسان منتقل می‌شود. این ویروس آغازگر شراره‌های اجتماعی و اقتصادی شد که پس از چین، کشورهای دیگر را در بر گرفت. تبیین این نظریه با نظریه آشوب به خوبی امکان پذیر است. اثر پروانه‌ای در تحولات اخیر ایران را

می‌توان در نمونه‌های زیادی مشاهده کرد. اهم این تحولات را می‌توان به تعطیلی نظام آموزشی، بسته شدن فعالیت‌های اقتصادی، قرنطینه کردن افراد و... اشاره کرد.

نقش سازمان تعزیرات حکومتی در کژکارکردی کسب و کار

فلسفه وجودی و معنای مفهومی سازمان تعزیرات حکومتی - در حقیقت - سالم سازی فضای کسب و کار، راهنمایی و تشویق شهروندان جهت کسب روزی حلال می‌باشد و با احیاء و تجدید عهد با ارزش‌های اخلاقی و دینی - یکی از محورهای مهم پیشگیری اجتماعی - می‌توان افق روشنی در جهت تأمین معاش سالم و سلامت اجتماعی رقم زد. مواجهه با بیماری کرونا بدون شک تاثیر اجتناب ناپذیری بر بدنه اقتصاد کشور و فضای کسب و کار خواهد داشت. شکل‌گیری تخلفات اقتصادی نظیر: گرانفروشی، کم فروشی، احتکار، تقلب و.. آثار و تبعات مخرب و جبران ناپذیر این بیماری همه گیر است که بر مردم و پیکره جامعه وارد می‌کند.

• برخی از اثرات و تبعات سوء تخلفات اقتصادی در بروز بیماری کووید 19 عبارتند از:

- اختلال در نظام توزیع کالا
- تحت فشار قرار گرفتن اقشار کم درآمد
- ورشکستگی فروشندگان و تولیدکنندگان
- گسترش استفاده از کالاهای تقلبی
- افزایش بیکاری پنهان
- ایجاد بحران در نظام اقتصادی و بازار
- پایین آمدن تولید و عدم سرمایه گذاری در بخش تولید
- پائین آمدن کیفیت کالاها
- ایجاد شکاف طبقاتی در حوزه های اقتصادی، فرهنگی و اجتماعی
- تضییع حقوق مصرف کنندگان
- ایجاد شغل های کاذب
- گرایش زنان و کودکان به بازار کار ناسالم و کاذب
- کاهش امنیت اجتماعی، اقتصادی
- گرایش به خرید کالاهای فاقد کیفیت و ایجاد بازار سیاه
- ایجاد مشکلات جسمی و روحی در اثر مصرف کالاهای تقلبی در مصرف کنندگان

اهم اقدامات سازمان تعزیرات حکومتی در مبارزه با ویروس کرونا

سازمان تعزیرات حکومتی با درک عواقب وخیم شیوع این ویروس و حساسیت برهه زمانی از ابتدای اسفندماه 1398 به مقابله با این ویروس پرداخته است. البته این سازمان به عنوان یک مرجع رسیدگی به تخلفات همواره در بحرانهای اقتصادی با حضور به موقع و پرننگ در مراکز عرضه و فروش و انبارهای لوازم بهداشتی اقدامات موثری را در کشف این لوازم احتکاری نموده است.

آنچه که در این مقوله ملاحظه می گردد صرفاً اقداماتی است که در جهت تامین سلامتی همکاران و ارباب رجوع و نیز رفع آلودگی محیطی در ستاد مرکزی و ادارات کل تعزیرات حکومتی استانهای کشور انجام شده است که به شرح ذیل می باشد.

- تشکیل کمیته مبارزه با کرونای سازمان به عنوان اولین گام در این مهم بوده است اهمیت موضوع موجب گردید که قسمتی از مسائل مطروحه در جلسه شورای مدیران سازمان به تاریخ 98/12/4 به این موضوع اختصاص یابد. با وصول نامه شماره 38021 مورخ 98/12/26 معاون محترم توسعه مدیریت و پشتیبانی وزارت دادگستری موضوع ابلاغ مصوبه هیأت وزیران در جلسه 98/12/14 مبنی بر تشکیل کمیته "ستاد مدیریت و پیشگیری از شیوع ویروس کرونا در دستگاه های اجرایی" این کمیته در ستاد سازمان و ادارات کل اجرایی استانها تشکیل و فعالیت می نماید.
- به تاسی از تشکیل ستاد ملی کرونا، به جهت دغدغه خاطر مسئولین عالی سازمان، اولین جلسه کمیته مبارزه با کرونای سازمان در تاریخ 98/12/11 با حضور نمایندگان از ادارات کل حراست، بودجه، روابط عمومی، حقوق مصرف کنندگان، گشت های مشترک، تعزیرات حکومتی تهران و شهرستانهای استان تهران و نیز سرپرست مجتمع ویژه تخلفات بهداشتی و قاچاق تشکیل گردید که در 3 جلسه آن برخی از اهم مصوبات عبارت است از:

- کلیه مراکز اقامتی سازمان نظیر زائر سرا مجتمع آراین و مهمانسراهای ادارات کل در سراسر کشور تا اطلاع ثانوی تعطیل و از پذیرش مهمان خودداری گردد.
- اطلاع رسانی به کلیه همکاران مبنی بر عدم تهیه غذا از رستوران و به کارگیری نیروهای خدماتی صرفاً جهت انجام امور نظافت و بهداشت عمومی.
- تعطیلی آرایشگاه و سالن های ورزشی ساختمان های سازمان.
- لغو جلسات غیر ضروری.
- در مبادی ورودی ساختمان ها نسبت به ضد عفونی کردن کلیه سطوح و دست همکاران و ارباب رجوع اقدام می شود و از ورود افراد مبتلا و یا مشکوک به ویروس کرونا به ساختمان ها جلوگیری گردد.
- مدیران کل محترم نسبت به تقاضای مرخصی همکاران آسیب پذیر مساعدت لازم را بعمل آورند.

- اطلاع رسانی مقتضی و مستمر توسط اداره کل روابط عمومی سازمان انجام گردد.

از جمله اقدامات این کمیته عبارتند از :

- بخشنامه‌های شماره 99/300/1 د/ مورخ 99/1/6 و ویژه 99/300/3 د/ مورخ 99/1/14 معاون محترم توسعه مدیریت و منابع سازمان در خصوص نوبت بندی کارکنان با حضور پرسنل.
- بخشنامه شماره 98/700/262 مورخ 98/12/3 معاون محترم پیشگیری سازمان.
- بخشنامه‌های واصله از اداره کل حوزه ریاست و هماهنگی امور استانها در این خصوص مانند: نحوه ارسال مکاتبات و یا نحوه فعالیت صنوف.
- بخشنامه شماره 98/703/391 د/ مورخ 98/12/11 مدیر کل محترم حمایت از حقوق مصرف کنندگان سازمان.
- بخشنامه شماره 98/33/2593 د/ مورخ 98/12/11 اداره کل پشتیبانی و رفاه سازمان.
- مرقومه شماره 98/130/1351 د/ مورخ 98/12/17 مشاور محترم وزیر و مدیر کل دفتر مرکزی حراست سازمان، متضمن توصیه های ایمنی و بهداشتی در مقابله با کرونا .
- بخشنامه شماره 98/430/2464 د/ مورخ 98/12/28 اداره کل آمار و فناوری اطلاعات در خصوص هشدارهای واصله مبنی بر استفاده هکرها از جو حاکم بر اثر شیوع ویروس کرونا
- و غیره

نتیجه گیری

با توجه به مطالب ارائه شده می توان نتیجه گرفت:

- شرایطی که از همه گیری سریع ویروس کرونا در دنیا بوجود آمده است بیش از خود ویروی آسیب داشته است و به نظر می رسد با عواقب ناگوار و سهمگینی ادامه خواهند داشت. این واقعه را از چند زاویه می توان تحلیل کرد:
اول مسئله **بهداشتی و انسانی**، که مسأله ای جهانی است و به خاطر ماهیت ویروس هیچ کشوری قادر به ممانعت از آن بدون همکاری همه کشورهای دنیا و سازمان بهداشت جهانی نیست.
دوم **آثار و عواقب اقتصادی**، که آن هم مسأله ای جهانی است و احتیاج به همکاری تنگاتنگ بین المللی است.
سوم **پس آمدهای سیاسی و اجتماعی** ناشی از این ویروس خواهد بود که درازمدت می باشد. که کمتر جهانی ست و باید با در نظر گرفتن امکانات فرهنگی و محلی بازرسی کرد. در هر حال نکاتی مشترک برای همه جوامع وجود دارند که می توانند اجازه دهند، تجربیات یکدیگر برای همه مغتنم و قابل استفاده باشند. نظیر: افزایش بیکاری، چاپ پول و پرداخت صدها میلیارد دلار سوبسیدهای مالیاتی و نقدی به مردم در جلوگیری از سقوط

اقتصادی، تحمیل شوک‌های سنگین به اقتصاد، لطمه سنگین به تجارت خارجی، احتمال بسته‌شدن درهای دنیا به‌روی تجارت خارجی، کاهش واردات و ساخت آنها در داخل از طریق سیاستهای تضعیف پولها و در نتیجه افزایش رشد داخلی و صدور بیکاری به کشورهای مختلف، ویروس کرونا به تقویت دولت‌ها و **قدرت‌گیری احساس ملی‌گرایی** می‌انجامد. دولت‌های جهان، از هر نوع و مدلی، به‌منظور کنترل این ویروس تصمیمات اضطراری اتخاذ کرده که ممکن است بسیاری از آنها حتی پس از پایان این بحران، در حافظه تاریخی مردمانشان باقی بماند. در آینده، به سبب تلاش دولت‌ها و شرکت‌ها در اتخاذ رویکردهایی جهت کاهش میزان آسیب‌پذیری آنها در برابر حوادث این چینی و تمایل و تقاضای شهروندان هر کشور از دولت حاکم‌شان در صیانت و حمایت از آنها، جهانی شدن رنگ باخته و بازار آزاد تضعیف می‌گردد.

- ویروس کوید-19 بنیادی‌ترین مفاهیم مربوط به تولید جهانی را زیر پا گذاشته که به‌همین سبب، شرکتها امروزه به دنبال **بازیابی و کوچک سازی زنجیره تامین** چندمرحله‌ای و چندکشوری که مسلط بر تولید جهان امروز هستند، بوده‌اند. زنجیره‌های تامین جهانی از لحاظ اقتصادی و همچنین از لحاظ سیاسی به‌دلیل از دست‌دادن مشاغل ذهنی و حقیقی خصوصا در اقتصادهای بالغ، تحت فشار شدید هستند. کرونا با تعطیلی کارخانه‌ها و تولیدی‌ها در مناطق مبتلا به این ویروس، موجب کمبود جدی در موجودی انبارها و کالا و محصولات تولیدکنندگان و همچنین بیمارستان‌ها، داروخانه‌ها، سوپرمارکت‌ها و خرده‌فروشیها شده است و در نتیجه، توانسته بسیاری از این حلقه‌های ارتباطاتی را بشکند.

- این بحران، شاکله **نظام بین‌الملل را از نو طرح‌ریزی** می‌کند که صرفا می‌توانیم آن را تصور کنیم. ویروس کرونا در فعالیت‌های اقتصادی آشفستگی به بار خواهد آورد و تنش میان کشورها را افزایش خواهد داد. در درازمدت، این ویروس احتمالا **ظرفیت مولد اقتصاد جهانی** را، خصوصا با تعطیل شدن کسب و کارها و از هم گسستن افراد از نیروی کار، به طور چشمگیری کاهش خواهد داد. این دگردیسی برای ملل در حال توسعه و آنهایی که بخش بزرگی از کارگران به لحاظ اقتصادی آسیب‌پذیر را در اختیار دارند، خطر به مراتب بزرگ‌تری خواهد بود.

- بحران شیوع ویروس کرونا، **تضعیف فردگرایی** مخصوصا از منظر حکمروایی و رویه‌های حاکم بر رفتار سیاستمداران و تصمیم‌سازان را به دنبال خواهد داشت. پس از اینکه این بحران خاتمه یابد، عرصه سیاست در کشورهای مختلف مورد بازآرایی قرار خواهد گرفت و شاهد سرمایه‌گذاری‌های گسترده و قابل توجه در بخش‌هایی که مرتبط با منفعت همگانی هستند (نظیر بخش بهداشت و سلامت)، خواهیم بود. از این رو، به طور کلی

باید گفت جهانِ پسا شیوعِ ویروس کرونا، جمع گرایی و توجه به خیر و منفعت همگانی را بیش از پیش تقویت، و رویه های فردگرایانه و سیاستمداران فردگرایی را تضعیف خواهد کرد.

- اپیدمی ویروس کرونا موجب خواهد شد تا در **تفکر رایج در مورد مکان ارائه خدمات درمانی و پزشکی، تغییر** ایجاد شود. برای سال های طولانی، پدیده پزشکی از راه دور به حاشیه رانده شده و چندان جدی گرفته نمی شد.
- بحران شیوع ویروس کرونا این تهدید را بار دیگر به سیاستمداران و تصمیم سازان گوشزد کرده که شیوع یک بیماری تا چه اندازه قادر است عرصه سیاسی، اقتصادی و اجتماعی جهان را با اختلال مواجه کند. از این رو، **سرمایه گذاری در بخش پژوهش های علمی** بیش از پیش از اهمیت برخوردار شد. و انتظار می رود حداقل در سال های آتی، احترام عمومی برای تخصص و علم و دانش، بار دیگر جایگاه و اهمیت خود را بیابد.
- در این مقطع زمانی، قبل از هر چیز، مهمترین وظیفه دولت ها **آرامش و اطمینان دادن به شهروندان** است که سلامت جسمی و اقتصادی آنها را به هر قیمتی تأمین خواهند کرد و در این کار به هیچ عنوان سهل انگاری نخواهند کرد. مردم باید مطمئن باشند که هیچ ایدئولوژی باعث جلوگیری در انجام این امر نخواهد شد. در این مورد جلب اعتماد و اطمینان مردم برای اجرای دستورات دولت و جلوگیری از تسری و شیوع دادن ویروس بطور تصاعدی کمال اهمیت را دارد.
- بروز پدیده ویروس کرونا موجب **تغییرات شگرف در جهان بینی و رفتار و منش و اخلاق و مشخصات زیستی و** دموگرافیک و همچنین وجوه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و آموزشی و ارتباطات انسان در عصر جدید پسا کرونا و در یک کلام موجب ایجاد نظم نوینی در جهان خواهد شد که ساختار متفاوتی از قدرت و ترکیب متفاوتی از بازار را سامان خواهد داد. نظم نوینی که می تواند جبرگرایانه نبوده و به جای «یک خطی بودن» دارای روند توسعه «چند خطی» باشد. اگر چه بحران کرونا روند جهانی سازی سنتی گذشته را کند خواهد کرد، لیکن نحوه جدیدی از جهانی سازی را بر مبنای کنترل سایبری و تسریع در تغییرات بیولوژیکی و شناخت دقیق تر مکانیسم ژن خودخواه در تکثیر و ایجاد نوعی مکانیسم انتخاب مصنوعی شکل خواهد داد. به هر ترتیب نسل های آینده پیش از پیش مواجه با تأثیرات وسیع و عمیق آن بوده و تصویر دقیق تری از آن خواهند داشت.
- کرونا به نوعی **تغییر در روابط ملت ها با دولت ها** را موجب شده است. برای حصول این مقصود دو راه محتمل است. **یکی نظارت** فزاینده دولت ها بر زوایای زندگی افراد با به کارگیری عنصر اقتدار و تجسس مستمر و **دوم آگاهی بخشی** مدام و زنده کردن حس مسئولیت پذیری در افراد انسانی. بدون تردید یک جمعیت خودانگیخته که به خوبی آگاه شده اند معمولاً بسیار قدرت مندتر و موثرتر از جمعیت ناآگاهی عمل خواهد کرد که مدام پایش

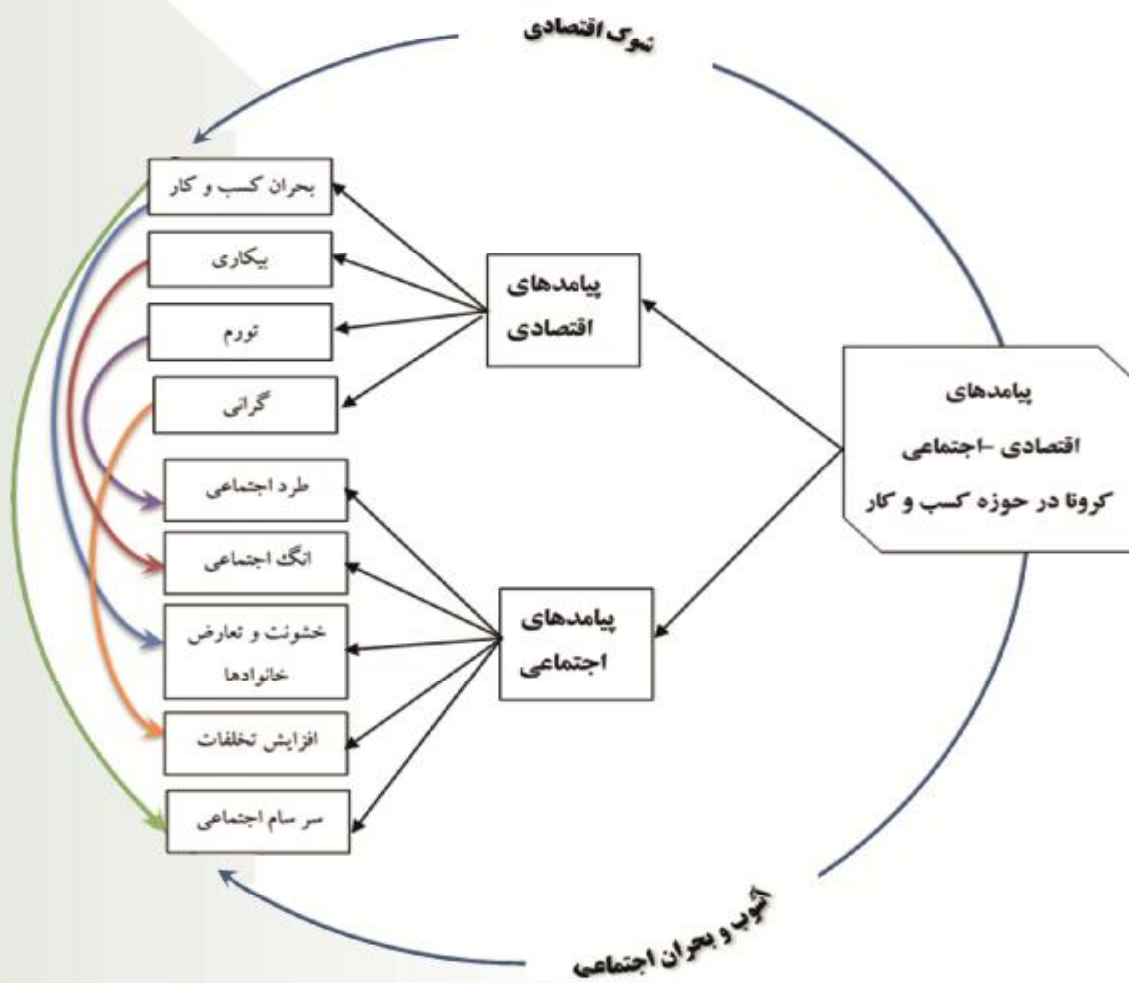
- شود. اما برای رسیدن به چنین سطحی از پذیرش و همکاری دو جانبه، دولت‌ها بیش از پیش به اعتماد مردم نیاز دارند، مردم نیز نیاز به اعتماد علم مقامات دولتی و رسانه‌ها دارند. در این شرایط دولت‌ها باید از اعتماد مردم به دانش بهره بجویند و به صورت مستمر مراقبت کنند که افرادی، با انگیزه‌هایی موهوم، به این اعتماد آسیب نرسانند.
- همه‌گیری کرونا یک **آزمون بزرگ شهروندی** در نظام جهانی است. کشورها باید آشکارا اطلاعاتشان را در اختیار یکدیگر بگذارند و با فروتنی به دنبال کسب راهکار از یکدیگر باشند و همچنین باید بتوانند به این داده‌ها و بینش‌هایی که کسب می‌کنند اعتماد کنند. در **نظام مراودات اجتماعی**، کرونا تأثیرات شگفتی خلق کرده است. نوعی کنش توأم با هراس میان آدمیان جریان گرفته است. کار به جایی کشانده شده که هرکس، ناخودآگاه دیگری را به چشم بیمار و ناقل بیماری نگاه می‌کند و تلاش می‌کند تا با فاصله‌گیری، از گزند او در امان بماند.
- در هر شیوعی همانند همه‌گیری بیماری کرونا، **فضا رنگ و بوی ترس و دلهره** می‌گیرد و بازار شایعات پراکنده به همراه عملیات جنگ روانی هدفمند، موجبات کاهش امیدواری اجتماعی و تاب‌آوری و افزایش برخی بیماری‌های روانی می‌گردد. اگر حوادث طبیعی این چینی را از جنس بلا و آزمایش بدانیم و فضا را به درستی مدیریتی کنیم، قادر خواهیم بود تهدید را به فرصتی بی‌نظیر برای ارتقای قدرت جامعه، **همبستگی ملی** و افزایش **امید اجتماعی** مبدل کنیم. جامعه می‌تواند به مدد حاکمیت و نخبگان، همبستگی ملی و خوشبینی نسبت به آینده را توانمند ارتقا بخشد و خود را برای حوادث احتمالی آینده واکسینه نماید.
- باید از **سیاسی کردن پدیده کرونا** دوری کرد؛ راهی جز هشپاری عمومی و همبستگی ملی برای عبور از این کابوس اجتماعی نمی‌توان تصور کرد. چه جریان‌هایی که پس از شیوع این ویروس و گرفتاری ملت و دولت ایران، از بیان خوشحالی خود ابایی نداشتند و چه جریان‌هایی که تلاش می‌کنند با سطحی‌نگری تأکید بر مراقبت‌های فردی و بهداشتی و برجسته کردن تبعات این بیماری را پروژه سیاسی در داخل جا بزنند هر دو در اشتباهند. آنچه باعث می‌شود زمان رسیدن به زندگی عادی را کوتاه کنیم، رفتار امروز مردم و دولت‌هاست. باید به **ایمن کردن زندگی** بیش از هر چیز توجه کرد: ویروس را در سریع‌ترین زمان شناسایی و سرکوب کرد، ظرفیت درمان را گسترش داد و دارو و واکسن را پیدا کرد. همچنین باید از افراد و مشاغلی که از این بحران متأثر شده‌اند حمایت کرد و آماده روبه‌رو شدن با شوک اقتصادی 8 تا 13 درصدی را فراهم کرد.

اداره کل پیشگیری‌های اجتماعی
اردیبهشت ماه
یک‌هزار و سیصد و نود و نه شمسی

منابع و مأخذ

- سیدحمدالله اکوانی و سید ولی موسوی نژاد (1392): پژوهشنامه علوم سیاسی، سال هشتم، شماره دوم، بهار 1392، صص 183-225.
- مرکز آمار ایران، 1399
- <https://www.amar.org.ir/>
- Elliott, Euel (۲۰۰۳), Knowledge Management Organizational Intelligence and Learning, and Complexity, Vol. II- Complexity, Politics and Public Policy, Régis, Dandoy .
- <https://www.eghtesadonline.com>
- <https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۹/۰۱/۱۷/>
- <https://www.irna.ir/news>
- <https://www.etilaatroz.com/۹۵۶۱۹/corona-and-its-economic-and-social-consequences/>
- <https://www.tasnimnews.com/fa/news/۱۳۹۷/۱۲/۱۲>
- <http://meidoun.ir/home/newsitem/۱۸۲۰>
- <https://www.dw.com/fa-ir>
- <https://namehnews.com/fa/news>

معاونت اجتماعی به یگیری از وقوع تخلفات

اداره کل به یگیری های اجتماعی